

Dijalogom i suradnjom

do svakog čovjeka dobre volje

Zbornik u čast **prof. dr. sc. Stjepana Balobana**
povodom 70. obljetnice života

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

DIJALOGOM I SURADNJOM DO SVAKOG ČOVJEKA DOBRE VOLJE

**Zbornik u čast prof. dr. sc. Stjepana Balobana
povodom 70. obljetnice života**

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

DIJALOGOM I SURADNJOM DO SVAKOG ČOVJEKA DOBRE VOLJE

Zbornik u čast prof. dr. sc. Stjepana Balobana povodom 70. obljetnice života

BIBLIOTEKA: **Zbornici radova**
Knjiga XXII.

Sunakladnici

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Kršćanska sadašnjost d. o. o.

Za sunakladnike

Mario CIFRAK, o.d. dekana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Stjepan BREBRIĆ, direktor Kršćanske sadašnjosti d. o. o.

Uredila

Silvija MIGLES

Recenzenti

Zdenko BABIĆ, Anto BARIŠIĆ, Taras BARŠČEVSKI, Josip BOŠNJAKOVIĆ, Marita BRČIĆ KULJIŠ, Miriam Mary BRGLES, Ivana BRSTILO LOVRIC, Anto ČARTOLOVNI, Ivica ČATIĆ, Alojzije ČONDIĆ, Alojz ČUBELIĆ, Jadranka GARMAZ, Veronika s. Nela GAŠPAR, Anto GAVRIĆ, Ivica JURIC, Igor KANIŽAJ, Ivan MACUT, Snježana MALIŠA, Anđelo MALY, Anto MIKIĆ, Tadija MILIKIĆ, Anto MIŠIĆ, Krunoslav NOVAK, Ljiljana PAČIĆ-TURK, Đurica PARDON, Daniel PATAFTA, Ante PAVLOVIĆ, Mirjana PINEZIĆ, Edvard PUNDA, Jakov RAĐA, Domagoj RUNJE, Marija SERTIĆ, Odilon-Gbènoukpo SINGBO, Slavko SLIŠKOVIĆ, Ivan ŠARČEVIĆ, Šimo ŠOKČEVIĆ, Stanislav ŠOTA, Željko TANJIĆ, Danijel TOLVAJČIĆ, Darko TOMAŠEVIĆ, Draženko TOMIĆ, Tijana TRAKO POLJAK, Drago TUKARA, Franjo VELČIĆ, Antun VOLENIK, Davor VUKOVIĆ, Drago ŽUPARIĆ

Jezična lektura

Mila MIKECIN

Korektura

Mila MIKECIN, Silvija MIGLES

Prijevod i lektura sažetaka na engleskom jeziku

Sunčica VUKELIĆ

Prijelom i grafičko oblikovanje

Christian T. BELINC

Oprema

Tihomir TURČINOVIĆ

Tisak: Denona d. o. o., Zagreb

Naklada: 800

ISBN 978-953-6420-64-3 (Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet)

ISBN 978-953-11-2016-6 (Kršćanska sadašnjost)

Tiskano u kolovožu 2025.

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001277444.

Copyright ©: Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet; Kršćanska sadašnjost d. o. o.

DIJALOGOM I SURADNJOM DO SVAKOG ČOVJEKA DOBRE VOLJE

**Zbornik u čast prof. dr. sc. Stjepana Balobana
povodom 70. obljetnice života**

Uredila
Silvija Migles

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Kršćanska sadašnjost
Zagreb, 2025.

PREDGOVOR

Mnogo bih vam imao pisati, ali ne htjedoh na papiru i crnilom, nego se nadam da ću doći k vama i iz usta u usta govoriti da radost vaša bude potpuna (2 Iv 1,12).

I. U čast prof. dr. sc. Stjepana Balobana povodom njegova sedamdesetog rođendana (14. srpnja 1954.)

Nastavljajući se na dobru akademsku tradiciju obilježavanja prigodnih obljetnica, kao suradnica prof. dr. sc. Stjepana Balobana na Katedri socijalnog nauka Crkve Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, uputila sam 29. svibnja 2023. godine poziv na sudjelovanje u pripremi svečanog zbornika radova prigodom obilježavanja sedamdeset godina života profesora Stjepana Balobana, kao dar i znak zahvalnog priznanja za sve dobro što je učinio služeći Katoličkoj Crkvi, osobito Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a jednako tako općemu dobru hrvatskoga društva.

Zbornik radova koji imamo pred sobom pravi je *Liber amicorum – Festschrift* Stjepanu Balobanu, kojega poznajemo kao svećenika i teologa, profesora i mentora, suradnika i kolegu, brata i prijatelja, dobrog čovjeka.

Prije svega kao svećenik, a onda i kao teolog moralist i socijalni etičar, profesor Stjepan Baloban je svoj ispunjen život prožeo brojnim službama, zadaćama, aktivnostima i članstvima. Kao dugogodišnji nastavnik na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, kao prvi pročelnik Katedre socijalnog nauka Crkve KBF-a u Zagrebu (2000. – 2024.), a usporedno i kao prvi i aktualni pročelnik Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji (1997. – 2004., 2019. – 2024., 2024.) ostavio je iza sebe dubok trag na svekolikome crkvenom, akademskom i društvenom području.

Nadahnjujući se na proučavanju socijalnog nauka Crkve u svemu je izgrađivao i promicao *socijalni govor Crkve*, povezujući u živom dijalogu u interdisciplinarnoj suradnji crkvene službenike i vjernike laike, teologe i znanstvenike drugih područja i disciplina, javne stručnjake i medijske djelatnike. Vrlo cijenimo crkvena i teološka, akademska i društvena postignuća profesora Stjepana Balobana, u širem

smislu ovdje mislimo na sve aktivnosti koje, primjerice, uključuju i predavanja i aktivnosti u inozemstvu, i to na njemačkom govornom području na kojem je aktivan kako u izgovorenoj i pisanoj riječi tako i u organizaciji različitih skupova socijalno-etičko-moralne tematike. Posebna je značajka njegovih aktivnosti povezivanje različitih osoba i znanstvenika kroz brojne susrete, rasprave, planiranja, oblike suradnje, kako je i sam volio naglašavati, *za opće dobro*, dobro profesionalnih i ljudskih odnosa. Potvrdu svojih nastojanja osobito je otkrivao u trenutno važjećem dokumentu o crkvenim sveučilištima i fakultetima, apostolskoj konstituciji *Veritatis gaudium – Radost istine* (2017.) i glavnim kriterijima obnove i razvoja crkvenih sveučilišta i fakulteta, napose teološkog istraživanja, a to su socijalna evangelizacija, dijalog, interdisciplinarnost i transdisciplinarnost te umrežavanje.

Profesor Stjepan Baloban je gorljiv teolog i socijalni etičar, koji je svoj teološki poziv, neodvojiv od svećeničkog i ljudskog, živio kao službu dijaloga Crkve i svijeta, Crkve i društva. Možemo reći da je profesor Stjepan Baloban teologiju živio kroz razgovor, susret i dijalog. Često je znao isticati da ne razumije kako netko može razvijati teološku misao izvan prostora susreta i razgovora. U tom je smislu s jedne strane rado započinjao razgovore i otvarao teme koje su sugovornike poticale na razmišljanje a susret obogaćivale zanimljivim raspravama. S druge strane sam je osmišljavao tematske pristupe kako bi stvarao prostore dijaloga između teologije i važnih crkvenih i socijalnih pitanja. Cjelokupan teološki rad profesora Stjepana Balobana potvrđivao je važnost teologije.

U svemu mu je na poseban način na srcu bio doprinos teologa općenito, napose hrvatskih teologa, razvoju crkvenoga i društvenoga života u Hrvatskoj. Trideset i tri godine koliko je bio zaposlenik Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1. listopada 1991. – 30. rujna 2024.), kao što je i sam izrekao u svojem zahvalnom obraćanju prigodom odlaska u mirovinu, bile su za njega veliko obogaćenje i blagoslovljeno vrijeme u kojem je *širio vidike*, upoznao ljude i s njima surađivao, također s onima koji su različiti od njega, uvjerenja i pogleda na svijet različitih od njegovih, što je uvijek bilo izazovno i korisno za njega kao svećenika i teologa. S iskrenošću i veličinom zahvalnoga čovjeka odao je priznanje Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kao ustanovi koja ga je velikim dijelom oblikovala, s kojom se poistovjećivao i davao ono najbolje što je imao, svima koje je susretao: nastavnicima i kolegama u Fakultetskoj vijeću, djelatnicima i studentima.

Iako je 30. rujna 2024. godine profesor Stjepan Baloban službeno umirovljen, kao pročelnik Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve u novom mandatu

ostvaruje, i nastaviti će ostvarivati, mnoge važne projekte na dobro Crkve i društva u Hrvatskoj. U tom smislu posebno raduje nastavak suradnje s Katedrom socijalnog nauka Crkve na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na kraju krajeva teško je uopće zamisliti socijalni nauk Crkve i njegovo promicanje u crkvenom i u društvenom životu u Hrvatskoj bez profesora Stjepana Balobana.

* * *

Kako kao dugogodišnja i prva suradnica profesora Stjepana Balobana pronaći riječi kojima bih izrazila sve što je profesor Stjepan Baloban značio i znači meni osobno, a zatim svima onima koji su imali prilike s njime izravno surađivati i zajednički raditi na raznim projektima, a mnogima je bio inicijator, voditelj i glavni organizator? Kako obuhvatiti sve ono čemu je profesionalno kao svećenik i čovjek pridonio?

»Svaki čovjek ostavlja neizbrisiv trag u životu svoje obitelji, rodbine, prijatelja i zajednice u kojoj je živio i djelovao«, čitamo u Predgovoru knjige o teološkom opusu Marijana Valkovića, velikoga teologa intelektualca, moralista i socijalnoga etičara, čiji sam bogat teološki opus kao mlada teologinja i vjernica laikinja imala prigodu otkrivati i objaviti u knjizi *Teološka misao Marijana Valkovića u crkvenom i društvenom životu u Hrvatskoj* (2013.). Kako to istraživanje tako i moj cjelokupan teološki razvoj pratio je profesor Stjepan Baloban kao moj mentor, a riječi iz Predgovora su njegove riječi. Ovdje ih ističem zbog toga što je profesor Stjepan Baloban ostavio neizbrisiv trag u mojem životu, a vjerujem i u životu brojnih studenata i suradnika koji su se uspješno razvijali zahvaljujući upravo mentorskim kvalitetama profesora Stjepana Balobana.

Treba istaknuti da je profesor Stjepan Baloban u svojem životu na poseban način prilazio zadaći mentoriranja, kojoj je i danas posvećen, napose kada je riječ o njegovim novim suradnicima u Centru za promicanje socijalnog nauka Crkve pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji. Mentoriranju pristupa kao zasebnoj vrsti odnosa i temeljnom obliku razvoja u kojem velikodušno i nesebično dijeli i daruje svoje vrijeme i energiju, znanja i iskustva, kompetenciju i ljudskost.

Ovaj zbornik radova odraz je moje osobne zahvalnosti, ali i svih onih koji su u akademskoj i crkvenoj zajednici osjetili blagodat odnosa s profesorom Stjepanom Balobanom, čiji pristup odražava sve kvalitete mentorstva koje se nadahnjuju na kršćanskim i katoličkim osnovama: temelji se na odnosu, uzajamno obogaćuje, podržava i ohrabruje, izgrađuje samopouzdanje, temelji se na međusobnom povjerenju i poštovanju. *Nikad isto!*

Čestitajući profesoru Stjepanu Balobanu, želimo mu da ga u ostvarivanju novih zanimljivih projekata i dalje vodi neumorna stvaralačka snaga. Ovaj zbornik posvećuju mu svojim priložima njegovi kolege, akademski prijatelji i bivši studenti, oni koji su na jedan ili drugi način iz mnoštva perspektiva dijelili iskustvo poznavanja profesora Stjepana Balobana, i njemu u čast obrađivali teme koje prožimlju njegove aktivnosti u akademskoj zajednici. Uvjeren sam da se u zahvali i s najboljim željama pridružuju brojni prijatelji i kolege diljem Europe. Osobno sam nastojala da poziv na sudjelovanje u pripremi ovoga zbornika dođe do što većeg broja ljudi prisutnih u raznim područjima života Crkve i društva. Žao mi je što su neki zbog opravdanih okolnosti bili spriječeni sudjelovati. Žao mi je ako se zbog bilo kojeg razloga neki nisu uspjeli uključiti u ovu inicijativu, a rado bi to učinili.

Pripremi zbornika odazvalo se pedeset i dvoje autora s ukupno četrdeset i četiri rada. Uz znanstvene radove i druge tekstove koje su pripremili, velik broj autora napisao je i osobnu posvetu profesoru Stjepanu Balobanu. Ovim skromnim redcima Predgovora pridružujem se i ja, i to u godini četrdeset i pete obljetnice svećeničkoga služenja Stjepana Balobana, koja obljetnica još jednom potvrđuje da su Crkva i društvo dva krila svekolikoga života i rada profesora i svećenika Stjepana Balobana, koji je neumornim radom ostavio iza sebe dubok trag, povezujući u živom dijalogu i interdisciplinarnom suradnjom sve nas.

Vi ste, dragi profesore Baloban, voljeli reći, a tako uistinu i mislite, da Vam je Crkva i Vaša Zagrebačka nadbiskupija omogućila sve u životu. Vi ste joj kao svećenik i teolog darovali samoga sebe i sve svoje snage. U zahvali dragom i dobrom Bogu za dar Vašega života, uime svih autora i suradnika, kao i svih onih koji će s poštovanjem prema Vama listati i promišljati nad sadržajima ovoga svečanog i vrijednog zbornika, i u svoje osobno ime, čestitam Vam Vaše obljetnice s molitvom za Vaše dobro zdravlje – *Ad multos annos! Vivas!*

II. Dijalogom i suradnjom do svakog čovjeka dobre volje

Jedna od temeljnih kvaliteta profesora Stjepana Balobana očituje se u njegovoj usmjerenosti na bitno. Tu usmjerenost zrcali i naslov svečanog zbornika *Dijalogom i suradnjom do svakog čovjeka dobre volje*. Naslov odražava osnovu i cilj svih nastojanja profesora Balobana, što je ujedno i jedan od ciljeva socijalnog nauka Crkve, koji po svojim načelima, kriterijima i smjernicama služi kao vodič u izgradnji ljudskih odnosa u našim lokalnim i globalnim zajednicama. Naslov

jednako tako odražava radove koji u zborniku obrađuju čitav niz tema koje su relevantne kako za izgradnju međuljudskih odnosa tako i za izgradnju odnosa u crkvenim i društvenim zajednicama. Pod tim vidom od velikog su interesa i oni radovi koji nude prvu analizu doprinosa profesora Balobana razvoju socijalne dimenzije kršćanske vjere.

Četrdeset i četiri rada tematski je oblikovano unutar sedam poglavlja, čiji se naslovi na svojevrstan način povezuju sa životom i djelom profesora Balobana.

Prvih deset radova smješteno je unutar poglavlja naslovljenog *Socijalni nauk Crkve kao inspiracija*. Socijalni nauk Crkve nije namijenjen samo teolozima – socijalnim etičarima, on je namijenjen svima. Gdje god je mogao, profesor Baloban ponavljao je riječi Ivana Pavla II. da »socijalni nauk Crkve sam po sebi posjeduje vrijednost instrumenta evangelizacije« (CA 54). U kojim sve smjerovima socijalna evangelizacija može zahvatiti društvo aktualiziraju vrijedni znanstveni radovi unutar prvog poglavlja.

Drugo poglavlje nosi naslov *Pontifikat pape Franje* i sastoji se od pet radova. Profesor Baloban je od samog početka pontifikata pape Franje kontinuirano i temeljito pratio i zatim iznosio svoja zapažanja o životu Crkve u odnosu na pontifikat pape Franje i na njegove prethodnike. Papa Franjo je tako postao jednom od središnjih tema profesora Balobana, koji je zasigurno jedan od najboljih poznavatelja rada pape Franje na hrvatskom govornom području. U tom kontekstu zanimljivi su radovi autora koji su u ovoj prigodi odlučili predstaviti svoje analize pontifikata pape Franje.

Treće poglavlje nosi naslov *Kršćanstvo – Crkva – društvo*. Sastoji se od devet sadržajno bogatih radova koji pod filozofskim, biblijskim i teološko-etičkim vidom raspravljaju o uvijek aktualnim temama odnosa Crkve i svijeta te života kršćana u društvu. U svojim javnim nastupima i pisanim tekstovima profesoru Balobanu uvijek je iznimno bitno ukazati na važnost i posljedice načina na koji će teolog, crkveni službenik, i vjernik laik raspravljati aktualna pitanja crkvenoga i društvenoga života i kako će to utjecati na vjernički život i život Crkve kao takve.

Četvrto poglavlje naslovljeno *Pastoral i dušobrižništvo* obuhvaća pet radova koji po svojim tematskim usmjerenjima obrađuju pastoral i pastoralne aktivnosti kao i oblike organizirane brige za ljude u potrebi. *Kompendij socijalnog nauka Crkve* potvrđuje važnost socijalnog nauka Crkve kao nezamjenjive referentne točke za oblikovanje socijalnog pastorala, što je na poseban način vrednovao i primjenjivao u svojem teološkom radu *professor emeritus* Josip Baloban, koji je sa svojim rođenim bratom Stjepanom Balobanom velik broj godina imao prigodu gotovo

svakodnevno izmjenjivati misli, ali i ozbiljno raspravljati o važnim crkvenim, teološkim i općenito društvenim pitanjima. Obojica će reći da su jedan drugome bili prvi i najkritičniji recenzenti u pisanju znanstvenih radova.

Peto poglavlje pod naslovom *Vjeronauk u školi i odgoj* sastoji se od triju radova koji obrađuju tematiku vjeronauka u školi kao i iznimno važnu zadaću prenošenja vjere i odgoja za moralno-etički način života. Profesoru Balobanu je posebno na srcu bio konfesionalni vjeronauk u školi kao i obrazovanje vjeroučiteljica i vjeroučitelja.

Šesto poglavlje je naslovljeno *Povijest i kršćanska literatura*. Autori u pet zanimljivih radova aktualiziraju teme iz prošlosti koje zaslužuju pozornost suvremenog čovjeka.

Završno sedmo poglavlje pod naslovom *Znanstveni eseji i prikazi* sastoji se od prikaza i eseja koji na svoj specifičan i osebujan način osvjetljaju interese, život i djelo profesora Stjepana Balobana. Autori, prijatelji i suradnici na različitim područjima obrađuju teme koje ih povezuju sa Stjepanom Balobanom bilo pod vidom tematike kojom se bavio ili pak slijedom životnih okolnosti i tijekom različitih oblika suradnje. Vjerujemo da će ovaj dio biti posebno zanimljiv čitateljima ovoga zbornika.

III. Životopis i bibliografija prof. dr. sc. Stjepana Balobana

Na kraju zbornika donose se dva dodatka: životopis i bibliografija profesora Stjepana Balobana. I jedan i drugi dodatak ocrtavaju metodologiju njegova života, akademskoga razvoja i sveukupnoga rada.

Životopis približava njegov život i rad ne samo u vidu kronologije nego i u vidu opisivanja onih značajnijih događaja koji su se utisnuli u njegovo sjećanje, a koje je rado dijelio u našim zajedničkim susretima i razgovorima. Čitatelj će se ovdje susresti sa zanimljivim štivom i pojedinostima iz života profesora Stjepana Balobana koji široj javnosti nisu toliko poznati.

Bibliografija pak daje uvid u svu širinu istraživačkih i misaonih napora, koji se očituju u bogatom spektru tema koje je obrađivao u svojim knjigama, znanstvenim i stručnim radovima, tekstovima sa simpozija i znanstvenih konferencija, značajnom broju intervjua u civilnim i crkvenim medijima, popularnim sadržajima i kolumnama, a ovdje smo mogli izdvojiti samo dio njegovih mnogobrojnih predavanja koja je izrekao u raznim prigodama i pred različitim naslovnicima, u Hrvatskoj i u inozemstvu.

IV. Zahvala

Zbornik u čast prof. dr. sc. Stjepana Balobana povodom sedamdesete obljetnice života zasigurno ne bi ugledao svjetlost dana da nije bilo svekolike suradnje. U prvom redu s autorima, bez kojih cjelokupan pothvat ne bi bio moguć, a koji su se rado odazvali na početni poziv i nakon toga tijekom recenzentskog postupka kao i završne pripreme zbornika radosno učinili sve ono što je bilo potrebno, često s pitanjem: Kada će izaći zbornik?

Iskrena zahvala recenzentima – njima četrdeset i šestero – koji su se rado odazvali pisati recenzije i na taj način također dati svoj osobni i osobit doprinos kvaliteti znanstvenih radova ovoga zbornika.

Srdačna zahvala lektorici i korektorici tekstova gospođi Mili Mikecin kao i prevoditeljici i lektorici sažetaka na engleskom jeziku gospođi Sunčici Sunni Vukelić. Srdačnu zahvalu upućujemo i gospođi Vlatki Božičević, koja je s posebnim zadovoljstvom u zborniku za svojega bivšeg profesora izradila UDK oznake.

Posebna zahvala ide suizdavačima zbornika, i to Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu za financijsku pomoć u dijelu troškova zbornika. Osobita zahvala izdavačkoj kući Zagrebačke nadbiskupije Kršćanskoj sadašnjosti za pripremu i tisak zbornika. Kao dugogodišnji suradnik Kršćanske sadašnjosti, bilo kao kolumnist u *Kani* bilo kao autor knjiga, te kao član Skupštine Kršćanske sadašnjosti, profesor Stjepan Baloban s posebnom zahvalnošću govori o Kršćanskoj sadašnjosti kao najvećoj i najvažnijoj crkvenoj izdavačkoj kući u Hrvatskoj, koja je od svojih početaka do danas u prvom redu otvorena za tiskanje knjiga hrvatskih autora.

Cijenjeni i dragi čitatelji, neka ovaj zbornik pod znakovitim naslovom *Dijalogom i suradnjom do svakog čovjeka dobre volje* bude poticaj svima nama da kao ljudi dobre volje, kao kršćani i katolici, budemo nositelji *kulture dijaloga* u našoj Crkvi i u našem hrvatskom društvu.

U Zagrebu
na rođendan blaženoga Alojzija Stepinca
i na *dan izbora* pape Lava XIV., čiji izbor imena potvrđuje
opredijeljenost za daljnji razvoj bogate baštine socijalnog nauka Crkve,
8. svibnja 2025. godine

Silvija Migles

ŽIVOTOPIS
prof. dr. sc. STJEPANA BALOBANA

Pisanju životopisa svakoga čovjeka može se pristupiti na više načina. To se osobito odnosi na život svećenika i teologa profesora kao javnoga djelatnika u crkvenom i društvenom životu. Budući da se skraćeni životopis prof. dr. sc. Stjepana Balobana, posebno onaj dio koji se odnosi na znanstveno-nastavnu i stručnu djelatnost, može pronaći na više mjesta, ovdje smo pokušali obuhvatiti i druge važne čimbenike u životu i radu svećenika i teologa Stjepana Balobana. Riječ je o detaljima koji su široj javnosti manje poznati, ali mogu pridonijeti boljem upoznavanju njega kao čovjeka, svećenika, teologa, nastavnika i nadasve aktivnog djelatnika u brojnim crkvenim, fakultetskim i općenito društvenim aktivnostima.

Ovo je bila prigoda da se u sjećanju prisjetimo brojnih razgovora koji su se odnosili na njegov životni put od roditeljske kuće preko školovanja, pripreme za svećeništvo, teološkog studija do aktivnoga sudjelovanja u životu Crkve i hrvatske teologije nakon demokratskih promjena u Hrvatskoj 1990. godine.

Zahvaljujem profesoru Stjepanu Balobanu, koji je iskazao spremnost još jednom proći sa mnom sve detalje vlastite životne priče kako bi pisanje životopisa bilo što uvjerljivije. Kroz nekoliko susreta provedenih u razgovorima i pregledavanju materijala koje profesor Baloban posjeduje, izvori, informacije i svjedočanstva iz *prve ruke* glavna su oznaka životopisa koji se ovdje donosi.

I.

OBITELJSKI I ZAVIČAJNI KORIJENI TE IZBOR ŽIVOTNOG ZVANJA

Stjepan Baloban je rođen 14. srpnja 1954. godine od roditelja Nikole i Katarine rođene Severinac u selu Brebrovac, na kućnom broju 40, u nekadašnjoj općini, a danas gradu Jastrebarsko, mjestu udaljenom pedesetak kilometara od zagrebačkog Kaptola na kojem je proveo najveći dio svojega života, a na kojem i danas stanuje. Rođen je, za tadašnje prilike, u materijalno dobrostojećoj obitelji u kojoj su u zajedničkom kućanstvu uz roditelje i pet godina starijeg brata Josipa živjeli djed i baka te supruga i sin tatina starijeg brata Stjepana, koji je poput mnogih drugih Hrvata nedužno stradao na križnome putu 1945. godine. Upravo je po tome tatinu bratu

Stjepanu dobio ime, a kršten je 25. srpnja 1954. godine u župnoj crkvi sv. Antuna pustinjaka u Slavetiću.

Prva tri razreda osmogodišnje škole (1961. – 1963.) pohađao je u Slavetiću, a ostalih pet razreda (1963. – 1969.) u Petrovini. Odgajan je u obitelji u kojoj se molilo i marljivo radilo, a uz školu i školske zadaće, koje su bile na prvom mjestu, uvijek je rado bio s roditeljima u vinogradu i na polju. S posebnim zadovoljstvom pripovijeda o konjima koje su kao obitelj posjedovali za svakodnevni posao, a koje je volio i kojima je još kao malo dijete želio uvijek biti blizu, posebno kada su konji »vozili ili orali« ili bilo što drugo radili. S vremenom je njegova obitelj uočila, a vidjeli su i drugi ljudi u rodnom mjestu Brebrovcu, da Stjepan kao učenik osnovne škole rado pomaže roditeljima oko različitih poslova na zemlji. No, ono što većina ljudi nije mogla vidjeti bilo je to da Stjepan jednako, ako ne više, voli školu te osobito rado ide u crkvu, a s vremenom je počeo i ministrirati.

Budući da je stariji brat Josip sa željom da postane svećenik 1964. godine otišao u Nadbiskupsko dječjačko sjemenište na Šalati u Zagrebu, roditelji, šira obitelj, ali i ljudi u mjestu, mislili su da će mlađi brat Stjepan izabrati neki drugi poziv i naslijediti roditelje u »vođenju gospodarstva«, posebno zbog toga jer je njegova obitelj u to vrijeme posjedovala velik broj čokota vinove loze (oko 14 000 trsova). Tako, međutim, nije mislio Stjepan, koji je sve više razmišljao o svećeničkom zvanju i to s vremenom saopćio roditeljima Katarini i Nikoli, koje je to iznenadilo jer su oni imali druge planove sa svojim mlađim sinom.

Profesor Stjepan je često i rado pričao zgodu iz sedmog razreda osnovne škole koja je, prema njegovim riječima, na neki način odredila njegov životni put ne samo kao budućeg svećenika nego i kao čovjeka koji u svojem životu i radu iznimno cijeni i poštuje ljudsku slobodu. Naime, u sedmom razredu osnovne škole saopćio je svojim roditeljima da želi ići u Nadbiskupsko dječjačko sjemenište na Šalati u Zagrebu i postati svećenik. Roditelje je to najprije iznenadilo jer je stariji sin Josip već bio u sjemeništu, a budući da su imali dva sina, željeli su da mlađi sin osigura njihovo potomstvo. Slijedili su, prema pričanju profesora Stjepana, dugački i često za njega »mukotrpnj razgovori« s roditeljima u kojima su ga oni željeli »odgovoriti« od odlaska u sjemenište nudeći mu pritom da izabere koje god drugo zvanje želi, a oni će ga sami školovati. To je trajalo otprilike godinu dana. Nakon što su roditelji Katarina i Nikola uvidjeli da njihov mlađi sin Stjepan i dalje želi ići u sjemenište i postati svećenik odustali su od daljnjih »uvjeravanja« i prepustili svome djetetu da samo izabere svoj životni put. Upravo o tom činu roditelja da dopuste svome djetetu slobodan izbor životnoga puta, znao je kasnije kao profesor na sveučilištu govoriti na predavanjima svojim studentima i to povezivati s veličinom ljudske slobode. U činu svojih roditelja otkrio je ljepotu i snagu ljudske slobode, odnosno veliko bogatstvo koje sloboda sa sobom nosi, ako proizlazi iz iskrene čovjekove nutrine.

Roditeljima se nije bilo lako nositi sa svojevrsnim gubitkom potomstva i nasljedstva, ali su kao realni ljudi i nadasve uvjereni vjernici to prihvatili i svoju »bol u sebi nosili i proživljavali«. Dvije stvari su u tom kontekstu znakovite. Prva, u predvečerje dana kada je 1969. godine trebao ići sa sinom Stjepanom u Nadbiskupsko dječjačko sjemenište na Šalati u Zagrebu, tata Nikola nije mogao izdržati i sin Stjepan ga je prvi put u životu vidio kako plače. Druga, dan slavljenja mlade mise mlađeg sina Stjepana, 27. srpnja 1980. godine, roditelji su »proslavili u suzama«, ali, svjedoči profesor Stjepan, nakon sedmoga razreda osnovne škole nisu ga nikada više, baš nikada, odgovarali od toga da postane svećenik.

Roditeljska žrtva je vjernički gledano bila nagrađena time da su kasnije bili zadovoljni i sretni što su njihovi sinovi – kako su oni uvijek željeli – bili dobri te Crkvi i narodu odani svećenici, a svoj životni vijek završili su u istoj crkvenoj kući na zagrebačkom Kaptolu zajedno sa svojim sinovima, koji su se na taj način mogli za njih brinuti do njihove smrti. U tom je kontekstu profesor Stjepan znao reći da su njegovi roditelji »najbolje što su imali« darovali Crkvi, a Crkva se preko njihovih sinova mogla za njih brinuti do kraja njihova ovozemaljskoga života.

II.

SREDNJOŠKOLSKO I FAKULTETSKO OBRAZOVANJE U BURNIM DRUŠTVENIM I CRKVENIM PREVIRANJIMA

Tako se u rujnu 1969. godine Stjepan Baloban upisao u odgojnu ustanovu Nadbiskupskog dječjačkog sjemeništa te u Interdijecezansku srednju školu za spremanje svećenika na Šalati u Zagrebu. Riječ je o crkvenoj klasičnoj gimnaziji kojoj tadašnje jugoslavenske vlasti nisu omogućile pravo javnosti.¹ Te je 1969. godine u prvi razred gimnazije bilo upisano 120 učenika, odnosno sjemeništara iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Znakovito je da je četvrti razred na kraju završilo samo 44 sjemeništara.

Bile su to četiri intenzivne godine koje je sjemeništara i gimnazijalac Stjepan Baloban proveo na Šalati u Zagrebu. S jedne strane, »prilično strog sjemenišni odgoj«, koji su vodili oci isusovci i, s druge strane, vanjska događanja u tadašnjem komunističkom društvu, posebno zbivanja oko Hrvatskoga proljeća, koja su imala odjeka i na život tadašnjih sjemeništara.

Život u sjemeništu bio je ispunjen radom – studijem, molitvom, ali i sportom, posebno nogometom u kojem je sjemeništara Stjepan na osobit način uživao. Tako

¹ Profesor Stjepan Baloban znao se na taj račun šaliti. Naime, on je od prvoga razreda osnovne škole do završetka doktorata u Rimu proveo dvadeset i pet godina u školi, a od toga su mu jugoslavenske komunističke vlasti priznale samo prvih osam godina, to jest osmogodišnju školu.

se rado sjeća nogometnih utakmica, a posebno onih protiv bogoslova s Kaptola 29. Bilo mu je zadovoljstvo da su u njegovo vrijeme boravka na Šalati sjemeništarci dva puta pobijedili bogoslove i za »takav neočekivan i velik uspjeh« od odgojitelja u sjemeništu bili nagrađeni, svaki je dobio veliku čokoladu.

Burne godine Hrvatskoga proljeća, osobito 1970. i 1971. godina, bile su obilježene praćenjem pobune studenata na Sveučilištu u Zagrebu, čitanjem novina hrvatskoga usmjerenja, koje su počele tada izlaziti, kao i odlascima na središnji trg u Zagrebu prigodom nastupa i govora tadašnjih hrvatskih političara koji su zastupali hrvatske interese.

Istodobno su se pratila zbivanja u Crkvi, osobito promjene nakon Drugoga vatikanskog koncila kao i hrabro zauzimanje novoga zagrebačkog nadbiskupa Franje Kuharića za istinu o životu i radu blagopokojnoga zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca.

Kako Stjepan Baloban dolazi iz Stepinčeva i Kuharićeva kraja, na poseban način pratio je zbivanja oko oživljavanja uspomene na nadbiskupa Stepinca, osobito obilježavanje obljetnice njegove smrti 10. veljače u zagrebačkoj katedrali, što je uveo nadbiskup Kuharić, a od 10. veljače 1971. godine redovito je svake godine slavio svetu misu zadušnicu u zagrebačkoj prvostolnici.² U sjemeništu na Šalati se svake godine s nestrpljenjem očekivao 10. veljače i obilježavanje Stepinčeva. Bili su to, prisjeća se profesor Stjepan, trenutci ponosa pripadnosti Katoličkoj Crkvi i hrvatskome narodu, ali i trenutci svojevrsnog mladenačkog otpora tadašnjoj komunističkoj vlasti. Sjemeništarci su se ponosni u skupinama spuštali pješke sa Šalate prema Kaptolu i katedrali, svaki put očekujući pastirsku i snažnu riječ zagrebačkog nadbiskupa Franje Kuharića u njegovim znamenitim propovijedima za Stepinčevo.

Stjepan Baloban je završio gimnaziju na Šalati u Zagrebu 1973. godine, a kao izvrstan učenik bio je oslobođen polaganja mature.

Krajem kolovoza iste godine bio je pozvan na odsluženje vojnoga roka u tadašnjoj jugoslavenskoj vojsci. Cijeli vojni rok (kraj kolovoza 1973. – sredina studenoga 1974.) proveo je u nekadašnjoj vojarni na Trsatu u Rijeci. Služenje vojnoga roka u komunističkoj Jugoslaviji za svećeničke kandidate bio je »svojevrsni test« njihova svećeničkog poziva, koji je Stjepan Baloban uspješno položio, premda je bio izložen različitim iskušenjima i opasnostima koje je bilo potrebno nadvladati.³

---

² Svoj odnos i viđenje uloge kardinala Kuharića u Crkvi i u društvu Stjepan Baloban opisao je u: Stjepan BALOBAN, Nadbiskup Franjo Kuharić kao crkveni i moralni autoritet u vremenu komunizma, u: Tonči MATULIĆ – Ana BIOČIĆ – Branko MURIĆ (ur.), *Život i djelo kardinala Franje Kuharića. Zbornik radova sa znanstvenog teološkog simpozija*, Zagreb, 2024., 73-96.

³ Tako je već na prvom postrojavanju prateće čete u koju je dodijeljen komandir pred svim vojnicima zapovjedio: »Popovi na levo krilo«. Sjemeništarac Stjepan krenuo je prema lijevom krilu, a za njim još dvojica vojnika. Jedan je bio bogoslov druge godine iz Đakova, a drugi je bio jedan muslimanski hodža

Nakon vojske upisao se na Katolički bogoslovni fakultet i početkom prosinca 1974. godine došao kao bogoslov u Nadbiskupsko bogoslovno sjemenište u Zagrebu. Prema pričanju profesora Stjepana Balobana boravak u bogosloviji i studij teologije tada u istoj zgradi na Kaptolu 29 bili su iznimno dinamični i ispunjeni brojnim izazovima bilo pod odgojnim vidom na putu prema svećeništvu bilo pod odgojno-obrazovnim vidom na Katoličkome bogoslovnom fakultetu. S jedne strane, tadašnji su profesori nesebično, a često i iznimno otvoreno i hrabro, obrađivali pojedine teme i tako studentima omogućavali nove crkveno-teološke poglede nadahnute Drugim vatikanskim koncilom. S druge strane, odgojitelji su se u bogosloviji često teško nosili s novim izazovima toga postkonzilskoga vremena, a koje su pred njih stavljali njihovi bogoslovi. Bilo je to vrijeme i rasprava i suprotstavljanja, a sve je bilo obavijeno mladenačkim traganjima za promjenama nabolje u Crkvi i u društvu. Bogoslovi su željeli upoznati što se to novoga događa pod vjerničko-duhovnim vidom, stoga je dio njih sa simpatijama sudjelovao u molitvenim zajednicama s kojima je započeo prof. Tomislav Ivančić u svojem radu s mladima u samostanu u Frankopanskoj ulici u Zagrebu.⁴

Osim toga, Stjepan Baloban pripadao je onim bogoslovima koji su rado i često igrali nogomet bilo međusobno bilo kao momčad pod nazivom »BOSK« na različitim turnirima u Zagrebu, ali i kada bi bogoslovi posjećivali pojedine župe. Usto je, kada mu je to vrijeme dopuštalo, igrao za nogometni klub iz svojega rodnog mjesta pod nazivom »Dinamo Brebrovac«.⁵

U takvom ozračju otvorenosti novom i drukčijem Stjepan Baloban je 1980. godine završio Katolički bogoslovni fakultet diplomom,⁶ a svoj boravak u Nadbiskupskom bogoslovnom sjemeništu u Zagrebu svećeničkim ređenjem u nedjelju 29. lipnja

---

iz Sarajeva. Isti komandir je svima dao do znanja da je u gradu Rijeci vojnicima zabranjeno pohađati crkve. Usprkos »takvom prijamu« Stjepan je s još dvojicom bogoslova koji su tada bili u vojarni na Trsatu znao pronaći način kako u slobodno vrijeme vikendom sudjelovati na svetim misama. Premda su u njegovoj četi samo trojica vojnika bili Hrvati, znali su se izboriti za svoja prava, a Stjepan je s drugim vojnicima imao korektan odnos.

⁴ Profesor Stjepan govori da je i on kao bogoslov sudjelovao u molitvenim zajednicama na bogosloviji, što mu je koristilo za kasnije razumijevanje svega onoga što su u svojim zajednicama činili prof. Tomislav Ivančić kao i pater Zvezdan Linić.

⁵ Lijepe ga uspomene vežu za taj dio njegova života jer je kao uspješan nogometaš centarfor nogometnog kluba »Dinamo Brebrovac« sudjelovao u velikom uspjehu kada je taj klub bio dvostruki prvak tada jake Općinske lige Jastrebarsko (1975. i 1981.). Poseban doživljaj bio je igrati za klub »Dinamo Brebrovac« prijateljsku utakmicu na glavnom terenu u Maksimiru protiv prve momčadi Dinama iz Zagrebu (17. srpnja 1997.). To je za Dinamo iz Zagreba bila važna pripremna utakmica, a igrači i navijači »Dinamo Brebrovac« više vole govoriti o krasnom ambijentu na Maksimiru nego o rezultatu kojim su tada izgubili utakmicu od velikog Dinama iz Zagreba.

⁶ Diplomski rad pod mentorstvom prof. Tomislava Ivančića glasio je *Hermeneutski problem kršćanstva u jugoslavenskom socijalističkom društvu*, Zagreb, 1979. Iz naslova, a još više iz sadržaja diplomskoga rada može se vidjeti kako je Stjepan Baloban već tada tražio odgovor na pitanje kako poruku evanđelja

1980. godine po rukama zagrebačkog nadbiskupa Franje Kuharića u zagrebačkoj katedrali. Bio je to središnji događaj u njegovu životu, a s posebnim poštovanjem govori o nadbiskupu Kuhariću, kojemu je zahvalan jer je kao zagrebački nadbiskup sudjelovao u svakom koraku na njegovu putu do svećeničkoga ređenja.⁷

Mladu misu je novozaređeni svećenik Stjepan Baloban slavio 27. srpnja 1980. godine⁸ u rodnoj župi Slavetić,⁹ a nakon toga bilo je mladomisničko slavlje ispred rodne kuće u Brebrovcu. Brat Josip, koji je za svećenika zaređen 1974. godine, na Stjepanovoj mladoj misi u Slavetiću je pred oko dvije tisuće prisutnih vjernika odgovorio na pitanje onih koji su mislili da je upravo on utjecao na Stjepanov odlazak 1969. godine u sjemenište na Šalati u Zagrebu. Brat Josip je tom prigodom rekao: »Brata mladomisnika Stjepana nisam nagovarao niti sam ga odgovarao od svećeništva. Štoviše, nas dvojica nismo uopće razgovarali o njegovu svećeničkom pozivu (...) Ako sam ja dijelom pridonio njegovu opredjeljenju za svećeništvo, onda je to povezano samo s time što sam ja prvi pošao tim putem.«

III.

PASTORALNO ISKUSTVO KOD SVEĆENIKA MATIJE STEPINCA I FRANJE JURAKA

Prvi susret sa studentima na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu profesor Stjepan Baloban obično je provodio u međusobnom upoznavanju. Predstavljajući svoj životni put svećenika i teologa, s posebnim žarom je govorio o svojem prvom pastoralnom iskustvu kao svećenika, mladomisnika. U kolovozu 1980. godine primio je od zagrebačkog nadbiskupa Franje Kuharića dekret za kapelana u dvije

---

koja vrijedi za sva vremena pod crkveno-teološkim vidom približiti konkretnom čovjeku bez obzira u kakvim on društvenim okolnostima živio.

⁷ Zagrebački nadbiskup Franjo Kuharić je Stjepanu Balobanu podijelio sve službe i redove: lektorat (20. svibnja 1977.); akolitat (8. lipnja 1978.), đakonat (1. travnja 1979.) i prezbiterat (29. lipnja 1980.).

⁸ Zanimljiv je podatak zbog čega je izabran datum 27. srpnja. U to vrijeme su u tadašnjoj Jugoslaviji zbog nedostatka goriva bila ograničenja vožnje automobilima, tzv. »parni« i »neparni« datumi. Međutim, 27. srpnja je tada bio republički praznik »Dan ustanka naroda Hrvatske« na koji nisu vrijedila navedena ograničenja, čime je bio olakšan dolazak na mladu misu.

⁹ Mlada misa je slavljena na otvorenom, a mladomisnik Stjepan je u zahvali na kraju mise između ostaloga rekao: »Ponosan sam što sam odrastao u ovom kraju, na ovim pitomim brežuljcima drage domovine Hrvatske. Nakon blagoslova koji slijedi otpjevat ćemo Lijepu našu i neka iz iskrenog srca prodru riječi hvale domovini u kojoj sam odrastao i u kojoj želim živjeti i raditi.« Ove riječi profesora Stjepana su znakovite iz dvaju razloga. Prvi, u tadašnjem komunističkom društvu se na kraju mladomisničkoga slavlja na otvorenom pjevala hrvatska himna Lijepa naša, što je za to vrijeme bilo »prilično hrabro«. Drugo, Stjepan Baloban pred svima daje do znanja da želi živjeti i raditi u svojoj domovini Hrvatskoj. Premda mu je kasnije nuđeno da kao svećenik uđe u određenu crkvenu službu na razini opće Crkve, on to nije prihvatio – upravo iz spomenutoga razloga.

župe u Novom Zagrebu, i to u Župi sv. Ivana apostola i evanđelista, Utrina, i u Župi Uskrsnuća Isusova, Zapruđe. Bile su to župe u kojima se cjelokupni pastoralni život odvijao u stanovima u neboderima jer komunističke vlasti tada nisu dopuštale gradnju novih crkava kao građevina u tom dijelu Zagreba, koji je tada imao oko 120 tisuća stanovnika. U to je vrijeme u Novom Zagrebu jedina crkva kao građevina bila ona u Sigetu, četiri župe su bile u stanovima (Utrina, Zapruđe, Sopot i Travno), a tri župe u obiteljskim kućama (Botinec, Savski Gaj i Kajzerica).

Bio je to, prema pričanju profesora Stjepana, za svećenike iznimno zahtjevan pastoralni život, koji su svojim svjedočanskim životom obilježili tadašnji svećenici Novoga Zagreba, a među svima na poseban način mons. Matija Stepinac, svećenik specifičnoga pastoralnog djelovanja i svećeničkog življenja, dekan i župnik kod kojega je proveo dvije nezaboravne godine svećeničkoga života. Zanimljivo je da se prije toga nisu posebno poznavali premda su bili zemljaci: Matija Stepinac iz Župe Krašić, a Stjepan Baloban iz Župe Slavetić.

Od prvog, poprilično znakovitog susreta u župnom uredu – stanu župnika Matije Stepinca, na adresi Maretićeva 6,¹⁰ do posljednjih dana u kolovozu 1982. godine,¹¹ a prije odlaska na poslijediplomski studij u Rim, bilo je to iznimno intenzivno vrijeme svećeničkoga života, koje je sasvim sigurno obilježilo životni put svećenika i teologa znanstvenika Stjepana Balobana. Kao kapelan stanovao je u crkvi, odnosno u stanu u Zapruđu, na adresi Balokovićeva 57, u stanu od 43 kvadratna metra. U tom prostoru su se nedjeljom i blagdanom slavile svete mise, a radnim danom taj je prostor služio za vjeronauk od prvog razreda osnovne škole do vjeronauka za studentsku i radničku mladež. U to vrijeme su se svi satovi vjeronauka održavali u crkvenim

¹⁰ Nakon što je dobio dekret za kapelana u župama Utrina i Zapruđe mladomisnik Stjepan Baloban je sredinom kolovoza 1980. godine prvi put posjetio župnika u Utrini, i to zajedno s majkom Katarinom i bratom Josipom, koji su toga dana u zračnu luku otpratili rodbinu iz SAD-a, koji su došli na njegovu mladu misu. Pripovijeda kao ih je župnik Matija Stepinac radosno dočekaao, počastio i »onako usput« svojem novom kapelanu Stjepanu rekao da dolazi u župe koje su po mnogočemu specifične; crkve su u stanovima, a svećenici žive specifičnim načinom života, bez domaćinstva... Ako je spreman na takav način života, dobro došao! Sve to je »pomalo iznenađeno« slušala Stjepanova majka Katarina i tko zna o čemu je u tom trenutku razmišljala u svojoj duši.

¹¹ Nakon dvogodišnje uistinu uspješe suradnje između župnika Matije i kapelana Stjepana župnik i dekan Matija Stepinac je planirao da će njegov kapelan Stjepan postati upravitelj župe u novoosnovanoj župi u stanu u Slobošćini. Međutim, iznenadila ga je vijest da je zagrebački nadbiskup Franjo Kuharić odlučio njegova kapelana Stjepana poslati na poslijediplomski studij u Rim. U nadi da će to »nekako spriječiti« dolazi Stjepanovim roditeljima Nikoli i Katarini u Brebrovac i pokušava ih uvjeriti kako bi za njih bilo bolje da njihov mlađi sin Stjepan ostane u Hrvatskoj na župi pa će se tako »lakše brinuti za njih« jer je stariji sin Josip završio studij u Njemačkoj i kao profesor na Fakultetu neće se moći brinuti za njih. I ovdje se, pripovijeda profesor Stjepan Baloban još jednom, kao i u sedmom razredu osnovne škole, pokazala veličina njegovih roditelja koji su znali poštivati slobodu svojega djeteta. Oni o tom susretu s mons. Matijom Stepincem nisu ništa rekli svome sinu Stjepanu. On je tek kasnije od brata Josipa doznao o tom »bezuspuješnom posjetu župnika Matije Stepinca«.

prostorima jer nije bilo vjeronauka u školi kao što je to danas. Crkva, odnosno stan, je preko noći bila stan za svećenika kapelana, a preko dana vjeronaučna dvorana.¹²

Profesor Stjepan se u te dvije godine u Novom Zagrebu nije baš naspavao.¹³ No za njega su to bile dvije »prekrasne godine« ispunjene raznovrsnim pastoralnim radom te svećeničkim susretima, izletima i nogometom. Sve je to pridonosilo svećeničkom zajedništvu, koje je u to vrijeme bilo poznato među svećenicima u Novom Zagrebu. *Spiritus movens* svega bio je župnik i dekan Matija Stepinac, tako da je mladi svećenik Stjepan Baloban od njega puno naučio, posebno u odnosu na rad s mladima s kojima je raspravljao, igrao nogomet, a vodio ih je također autobusima na skijanje na Pohorje u Sloveniji i u Begovo Razdolje u Gorskom kotaru u Hrvatskoj.¹⁴

Nakon završetka doktorskoga studija u Rimu jednu godinu 1988./1989. proveo je kao kapelan u tadašnjoj Župi blaženoga Marka Križevčanina kod župnika Franje Juraka. Profesor Stjepan znao se šaliti da je to bio »popravni ispit za kapelana«. Za njega je to bilo drugo izvrsno pastoralno iskustvo kod svećenika Franje Juraka, koji je bio istinski postkoncilski svećenik osjetljiv za potrebe siromašnih tako da je među ljudima – ne samo vjernicima – bio iznimno poštivan i prihvaćen kao svećenik blizak običnom čovjeku. Uz rad s mladima kako u župi tako i na izletima, primjerice na Japetić, sudjelovao je u brojnim drugim aktivnostima koje je poduzimao neumorni župnik Franjo Jurak.¹⁵

IV.

POSLIJEDIPLOMSKI STUDIJ – RIMSKO ISKUSTVO

Sredinom kolovoza 1982. godine Stjepan Baloban je doznao da ga vodstvo Zagrebačke nadbiskupije u akademskoj godini 1982./1983. planira poslati u Rim na poslijedi-

---

¹² Kapelan je imao vjeronauk za srednjoškolsku, studentsku i radničku mladež, a časne sestre uršulinke su imale vjeronauk za osnovnoškolce.

¹³ U stanu od 43 kvadratna metra veća prostorija služila je za nedjeljnu svetu misu i vjeronauk preko tjedna, a manja prostorija, u kojoj je bio kauč i mali stolić, preko dana bila je prostorija za prijam ljudi a preko noći spavaća soba za kapelana. Budući da je vjeronauk u tom stanu bio od jutra do kasno navečer za studente, svećenik kapelan je imao »ograničen broj sati spavanja«.

¹⁴ Tako se na skijanju u Begovu Razdolju dogodila zgoda koju profesor Stjepan rado pripovijeda. Za vrijeme skijanja, a skijao se i kapelan Stjepan, dvoje mladih mu je iz daljine mahalo. Kako ih nije odmah primijetio, oni su ga glasno zvali: »Časni, časni«, dok im on nije odgovorio. Drugi skijaši su sve to sa zanimanjem promatrali ne znajući o čemu je riječ. A riječ je bila o tome da su u to vrijeme djeca i mladi svoje svećenike u Novom Zagrebu zvali *časni*, a ne *velečasni*.

¹⁵ Koliko je župnik Franjo Jurak bio poštivan među ljudima govori i podatak da je nakon njegove smrti za njega organiziran znanstveni simpozij i objavljen zbornik *Župnik Franjo Jurak – uloga župnika u gradu*, Stjepan BALOBAN – Gordan ČRPIĆ – Dubravka PETROVIĆ ŠTEFANAC (ur.), Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2014., 570 str.

plomski studij moralne teologije. U to se vrijeme još nalazio na tečaju njemačkog jezika, koji mu je na Goethe Institutu u Grafingu u Njemačkoj omogućio pomoćni zagrebački biskup mons. dr. sc. Đuro Kokša.¹⁶

Vrativši se u Zagreb, priča profesor Stjepan, pozvao ga je na razgovor nadbiskup Franjo Kuharić kako bi mu saopćio da ga on i njegovi suradnici planiraju poslati na poslijediplomski studij i to iz moralne teologije u Rim. U tom je razgovoru nadbiskup Kuharić rekao da se on kao nadbiskup sjeća kako su njegove želje bile studirati psihologiju ili sociologiju, ali su oni u Zagrebačkoj nadbiskupiji odlučili poslati ga na studij moralne teologije u Rim, a u tom studiju će sigurno biti prigode više upoznati i ono što je sam želio posebno studirati.¹⁷

Stjepan Baloban je prihvatio ići u Rim i studirati moralnu teologiju, premda u tom trenutku nije poznao talijanski jezik na kojem su uglavnom bila predavanja u Rimu. Tijekom osnovne i srednje škole te gimnazije na Šalati od tzv. živih jezika učio je engleski, njemački i francuski, ali ne i talijanski. Tako je prva godina poslijediplomskoga studija u Rimu bila za njega dodatno opterećena trajnim učenjem talijanskoga jezika na tečajevima uz redovita predavanja.¹⁸

Stjepan Baloban je mogao birati na koje će se crkveno učilište u Rimu upisati. Odlučio se za Institut za moralnu teologiju Lateranskoga sveučilišta *Accademia Alfonsiana*, koji su osnovali redovnici Presvetog Otkupitelja, redemptoristi. Institut je prvo crkveno učilište takve vrste posvećeno studiju specijalizacije iz moralne teologije, a na kojem studiraju studenti iz cijeloga svijeta. Na tom crkvenom učilištu je nakon Koncila studirala velika većina hrvatskih teologa, i kasnije teologinja, koji su se specijalizirali u moralnoj teologiji. No, glavni razlog zbog kojega se upisao na *Accademia Alfonsiana* bio je profesor, ili kako su ga studenti zvali, *padre* Bernhard

¹⁶ Mons. Đuro Kokša, koji je veliki dio svojega svećeničkoga života proveo u Rimu kao Rektor Hrvatskoga zavoda sv. Jeronima, želio je da svećenici Zagrebačke nadbiskupije budu u većem broju prisutni u vatikanskoj diplomaciji. Stoga je razgovarao i »nagovarao« Stjepana Balobana da nastavi studij u Rimu koji bi mu omogućio ulazak u vatikansku diplomaciju. Mladi svećenik Baloban mu je odgovorio da on želi kao svećenik služiti Crkvi i svome hrvatskome narodu u Hrvatskoj. Bez obzira na to, biskup Kokša je želio da ode na tečaj njemačkoga jezika u Njemačku, a u međuvremenu je zagrebački nadbiskup Franjo Kuharić odlučio ponuditi mu studij specijalizacije moralne teologije u Rimu.

¹⁷ Naime, prije đakonskoga i svećeničkoga ređenja bogoslovi su dolazili na razgovor kod svojega Nadbiskupa. U tom razgovoru, uz sve ostalo, nadbiskup Kuharić je one bogoslove koji su bili izvrsni studenti obično pitao što bi oni željeli studirati ako bi imali mogućnosti ići na poslijediplomski studij. Bogoslov Stjepan je na to pitanje svome nadbiskupu Kuhariću odgovorio da bi on želio studirati psihologiju ili sociologiju jer misli da su te znanstvene discipline važne u odgoju svećeničkih kandidata. Nadbiskup Kuharić nije ništa komentirao, ali je to upamtio i nakon dvije godine u razgovoru to spomenuo.

¹⁸ I tako je bez potrebnog poznavanja talijanskoga jezika Stjepan Baloban u listopadu 1982. godine otputovao u Rim. Premda je razmjerno brzo svladao talijanski jezik, kasnije je govorio kako nikome ne bi savjetovao da se na taj način, bez potrebnog poznavanja stranog jezika, uputi na studij u inozemstvo.

Häring, jedan od najvećih i najpoznatijih teologa moralista u drugoj polovici 20. stoljeća. Stjepan Baloban je imao sreću slušati profesora Bernharda Häringa na predavanjima za vrijeme svojega studija u Rimu (1982. – 1988.).

U trenutku kada se trebao odlučiti koju će temu izabrati za svoj doktorski rad Stjepan Baloban je znao da želi pisati o teološkom opusu Bernharda Häringa, ali je trebalo pronaći temu koja bi se mogla obraditi u doktorskom radu. Naime, razlog Balobanova zanimanja za teološki opus Bernharda Häringa bio je što se na hrvatskim teološkim učilištima moralna teologija predavala prema udžbeniku Bernharda Häringa naslovljenom *Kristov Zakon*. S tom željom i pitanjem o kojoj temi bi mogao pisati svoj doktorski rad, priča profesor Stjepan, došao je do profesora Häringa, koji ga je saslušao i odmah predložio temu o pneumatološkom vidu u moralnoj teologiji Bernharda Häringa.¹⁹

Nakon tog razgovora izabrao je za mentora jednoga, tada mladog profesora, redemptorista, Sabatina Majorana, kod kojega je napisao najprije licencijatski rad, a nakon toga i doktorski rad pod nazivom *Spirito e vita cristiana nella teologia di Bernharda Häring (Duh i kršćanski život u moralnoj teologiji Bernharda Häringa)*. Na obrani doktorskoga rada u Rimu 23. travnja 1988. godine među brojnim Hrvatima koji su tada studirali ili boravili u Rimu bio je kao gost prisutan i *padre* Bernhard Häring.

Na kraju obrane doktorata *padre* Häring je ustao i kratkim, ali biranim riječima govorio o tom doktoratu, koji je on u međuvremenu i pročitao.²⁰ Tom je prigodom također rekao da mu je to posljednji doktorat na kojem je bio prisutan za vrijeme svojega dugogodišnjega boravka u svojstvu profesora u Rimu (od 1951. godine). Naime, sutradan ujutro, 24. travnja 1988. godine, seli iz Rima i odlazi u svoju Njemačku u samostan redemptorista, u Gars am Inn, gdje će sve do smrti 1998. godine provoditi dane u zasluženoj mirovini.²¹

Pravilo je da se na rimskim crkvenim učilištima prije dobivanja službene diplome treba tiskati jedan dio doktorskoga rada ili cijeli doktorski rad. Prije tiskanja, obično

---

¹⁹ Profesor Stjepan se prisjeća da je *padre* Häring tom prigodom rekao da se o nekim drugim temama već pišu doktorski radovi, ali da tu temu dosad nije nitko obradio, a on misli da je tema o Duhu Svetom prisutna u njegovim pisanim radovima te da je iznimno važna.

²⁰ Naime, nakon što je doktorski rad bio uvezen i predan u proceduru za obranu, student Stjepan Baloban je došao do p. Häringa i pitao ga želi li pročitati rad koji je pred obranom. On je to rado prihvatilo i nakon kratkog vremena ga pozvao i rekao mu da potpisuje sve što je u tom radu napisano.

²¹ Ujedno se ispričao da zbog toga ne može doći na večeru koja je za članove povjerenstva i goste organizirana u Papinskom hrvatskom zavodu svetoga Jeronima. Lijepi je običaj da Zavod svetog Jeronima u Rimu za svakog pitomca, svećenika, nakon obrane doktorskoga rada pripremi svečanu večeru. Na toj su večeri bili i prof. Ivan Fuček iz Rima, prof. Ivan Golub, koji se tom prigodom našao u Rimu, kao i prof. Josip Baloban, dr. sc. Ilija Čabraja te vlč. Franjo Nežić, koji su iz Hrvatske došli na obranu. Vlč. Nežić bio je župnik u Župi svetoga Antuna pustinjaka u Slavetiću 1964. godine kada je Stjepan Baloban otišao u sjemenište na Šalati, a tada je bio župnik u Krašiću.

dijela doktorskoga rada, potrebno je pribaviti odobrenje mentora, odnosno povjerenstva za obranu, ali i crkveno odobrenje, to jest *nihil obstat* Lateranskoga sveučilišta i Rimske biskupije. Nakon što je Stjepan Baloban sve to pribavio, svoju doktorsku disertaciju je u cijelosti dao tiskati na talijanskom jeziku, i to u Zagrebu.²²

Iduće 1989. godine za vrijeme službenoga posjeta pape Ivana Pavla II. Papinskom hrvatskom zavodu svetoga Jeronima u Rimu (21. listopada 1989.) ta je knjiga, doktorska disertacija Stjepana Balobana, kao dar Zavoda sv. Jeronima poklonjena Svetomu Ocu.

Profesor Stjepan rado govori o svojem boravku na studiju u Rimu i o svojem »rimskom iskustvu«, koje je bilo puno šire od samoga studija. Najprije, sam boravak u Papinskom hrvatskom zavodu svetoga Jeronima, u kojem borave hrvatski svećenici na studiju u Rimu, uglavnom iz Hrvatske te Bosne i Hercegovine, za njega je bio posebno dragocjeno iskustvo. Tu se može upoznati, prema njegovim riječima, sve bogatstvo, ali i sve podjele, različitosti i problematika hrvatskoga naroda i Crkve u Hrvata, i to u razgovorima, druženjima ali i nekim drugim aktivnostima poput nogometa.²³ Poznanstva sklopljena u Rimu nakon povratka u Hrvatsku omogućila su mu zajednička teološka druženja i suradnju na crkveno-teološkoj razini. Kao mlađi teolozi to smo i sami mogli primijetiti za vrijeme poznatih simpozija profesora filozofije i teologije, koji su se godinama u organizaciji Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu održavali u uskršnom tjednu u različitim gradovima u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini.²⁴

Lijepo iskustvo o kojem uvijek rado govori je ono iz svibnja 1987. godine, kada su mu njegovi roditelji Katarina i Nikola došli u posjet u Rim. Tom im je prigodom bilo omogućeno da zajedno sa sinom svećenikom Stjepanom sudjeluju na jutarnjoj misi koju je u svojoj privatnoj kapelici u Vatikanu slavio papa Ivana Pavao II. Kao što je tada bio običaj, nakon mise, a ispred kapelice, papa se osobno pozdravio sa svakim sudionikom toga euharistijskog slavlja. Stjepan je predstavio svoje roditelje i kada je papa Ivan Pavao II. krenuo prema drugim sudionicima, Stjepanov tata Nikola iznenada je na hrvatskom jeziku upitao papu: »Sveti Oče, kada ćete doći u Hrvatsku?« »Svi smo bili«, priča profesor Stjepan, »pomalo iznenađeni, a Ivan Pavao

²² Doktorski rad tiskan je u Tiskari »Zagreb«, a financiranje je omogućila »Nadbiskupija München – Freising« iz Njemačke. Usp. Stjepan BALOBAN, *Spirito e vita cristiana nella teologia morale di Bernhard Häring. Dissertatio ad Doctoratum in Theologia morali consequendum*, Roma, 1988.

²³ Hrvatski svećenici i redovnici na studiju u Rimu u to su vrijeme igrali jednom tjedno zajedno nogomet, a imali su i svoju studentsku nogometnu reprezentaciju s kojom su se natjecali protiv sličnih reprezentacija drugih naroda. Posebno su »žestoke« bile utakmice protiv Škota, a u sjećanju je ostala pobjeda Hrvata (6:4) u travnju 1984. godine.

²⁴ To su bila zajednička okupljanja hrvatskih teologa s teoloških učilišta na kojima se uz znanstvenu obradu pojedinih tema događalo još nešto, često i važnije, a to je međusobno druženje, bolje upoznavanje i konačno poznanstva korisna za daljnji zajednički rad.

II. se kratko zaustavio, ponovio: »*Hrvatska*«, razmislio, i na talijanskom jeziku rekao: »*Quando vengono create le condizioni – Kada se steknu uvjeti!*«²⁵

Drugo važno rimsko iskustvo za profesora Stjepana bilo je upoznavanje načina funkcioniranja crkvenoga života u Vatikanu. Premda on, kako sam govori, »nije hodao po vatikanskim institucijama i uredima«, ipak je za vrijeme šestogodišnjeg boravka u Rimu mogao upoznati mnogo toga u odnosu na funkcioniranje središnjih crkvenih ustanova, što mu je kasnije bilo od velike koristi kako u brojnim aktivnostima u Crkvi u Hrvatskoj tako osobito u njegovu radu kao profesora na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. To se moglo uočiti kako u njegovim interventima na sjednicama Fakultetskoga vijeća tako i u drugim raspravama važnima za djelovanje i razvoj Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svatko želi najbolje za svoj fakultet, a analiza njegovih intervenata na sjednicama Fakultetskoga vijeća mogla bi pokazati koliko je u različitim važnim pitanjima za život i budućnost Fakulteta bio u pravu, što se u više slučajeva nije uvažilo.

Stjepan Baloban je boravio u Rimu (1982. – 1988.) u vremenu u kojem se mnogo toga u Katoličkoj Crkvi događalo pod pozitivnim, a napose pod negativnim vidom nakon Drugoga vatikanskog koncila. Studenti svećenici u Rimu su sve to mogli promatrati »iz blizine« i o tome postupno stvarati svoje mišljenje, bilo da je riječ, primjerice, o teologiji oslobođenja bilo o raspravama o različitim etičko-moralnim pitanjima u pojedinim dijelovima Katoličke Crkve u svijetu. Budući da je Bernhard Häring iznimno aktivno sudjelovao kako u oblikovanju Pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* tako i u crkveno-teološkim raspravama nakon Koncila, njegovo je djelovanje također nailazilo na određene kritike službene Crkve. U tom kontekstu, pripovijeda profesor Stjepan Baloban, za vrijeme pisanja svojeg doktorskoga rada želio je i o tome razgovarati s p. Häringom. Tako je nastao *Intervju s Bernhardom Häringom*, dio kojega je Stjepan Baloban uvrstio u svoj doktorski rad. *Intervju s jedne strane* pokazuje vjernost i dosljednost teologa Häringa i, s druge strane, njegovu hrabrost u tim iznimno kompliciranim vremenima za Crkvu i teologiju.²⁶

---

²⁵ Ti uvjeti su se stvorili osnivanjem slobodne i demokratske države Hrvatske 1990. godine nakon čega je 1994. godine Ivan Pavao II. posjetio Hrvatsku i kada ga je na Hipodromu u Zagrebu oduševljeno dočekalo milijun Hrvata katolika zahvalnih za sve ono što su on osobno i vatikanska diplomacija učinili za službeno priznanje nove države Hrvatske.

²⁶ Dijelovi toga *Intervjua* od 23. travnja 1986. godine uvršteni su u onaj dio doktorskoga rada koji govori o koncilskom i postkoncilskom djelovanju Bernharda Häringa. Usp. Stjepan BALOBAN, *Spirito e vita cristiana nella teologia morale di Bernhard Häring*, 66-75. Iz tog je razgovora (*Intervjua*), koji je ostao duboko u sjećanju profesora Stjepana, doznao da je Bernhard Häring usprkos nekim neugodnim iskustvima u Kongregaciji za nauk vjere imao jako dobro mišljenje o tadašnjem prefektu te Kongregacije kardinalu Franji Šeperu. Isto tako je doznao da je dolaskom pape Ivana Pavla II., i nakon što je Häring u tri sveska (1979. – 1982.) objavio novi udžbenik moralne teologije *Slobodni i vjerni u Kristu (Liberi*

V.
GASTARBAJTERSKA LJETNA ISKUSTVA

U životu Stjepana Balobana postoji jedna aktivnost koja mu je u srednjoškolsko i studentsko vrijeme omogućavala bolje upoznavanje sa svijetom rada, ali i s prilikama u Zapadnoj Europi. Naime, ljetne praznike su sjemeništarci i bogoslovi mogli slobodno uređivati, prema vlastitim željama i mogućnostima. Najčešće je to bilo u rodnoj župi i kod roditelja, a dio njih primjerice na Mariji Bistrici. Premda je sjemeništarac Stjepan koristio svaki trenutak za odlazak kući roditeljima kako bi im pomogao u poljoprivrednim poslovima, ipak se u ljetu 1971. godine, nakon drugog razreda gimnazije, odlučio za posao u Njemačkoj. Naime, u to vrijeme je jedan dio studenata bogoslova iz Nadbiskupskoga bogoslovnog sjemeništa u Zagrebu dobio mogućnost za vrijeme ljetnih praznika otići u Njemačku i kao studenti radnici zaposliti se u nekom poduzeću ili tvornici. Oni su obično u Njemačkoj bili službeno prijavljeni, a kao studenti su za više tjedana mogli zaraditi određen novac koji im je »dobro došao« za vrijeme studija u Zagrebu. Tu mogućnost su početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća imali samo studenti bogoslovi, a ne i sjemeništarci. Međutim, sedamnaestogodišnji sjemeništarac Stjepan imao je pet godina starijeg brata Josipa bogoslova, koji mu je omogućio da i on, premda sjemeništarac, dobije tu »studentsku radnu vizu« i s njima krene toga ljeta 1971. godine na posao u München, u Njemačku.

Tako je zapravo započelo njegovo *gastarbajtersko* ljetno iskustvo, koje se kasnije nastavilo i za vrijeme studija na Fakultetu i boravka u zagrebačkoj bogosloviji. Posebno je bilo izazovno prvo takvo iskustvo iz ljeta 1971. godine, kada je zajedno s bratom Josipom radio u jednoj pivovari u Münchenu.²⁷ Nakon toga prvog iskustva kao sjemeništarac je još dva puta radio preko ljeta u Njemačkoj. I to 1972. godine opet u pivovari²⁸, a iduće 1973. godine na jednom gradilištu (*Baustelle*) u Freisingu

---

e fedeli in Cristo), sam papa završio taj proces koji je vođen protiv Bernharda Häringa. U *Intervjuu* je Bernhard Häring to izrekao riječima da je Ivan Pavao II. uzeo u ruke njegov novi udžbenik moralne teologije, stavio ga u svoju ladicu i time na simboličan način zatvorio proces.

²⁷ Budući da Stjepan nije bio punoljetan, dobio je jedan od *lakših* poslova u pivovari pod nazivom *Pschorr Bräu*, a drugi bogoslovi, osim njegova brata Josipa, koji je zbog *nepunoljetnog brata Stjepana* radio na istom radnom mjestu, dobili su teže poslove, koji su onda bili i *bolje plaćeni*. Svi bogoslovi – *ljetni gastarbajteri*, njih dvadesetak, stanovali su te 1971. godine u jednoj velikoj tavanskoj prostoriji kod njemačkih salezijanaca.

²⁸ Kako je Stjepanov brat Josip od jeseni 1971. godine nastavio studij teologije na Münchenskom sveučilištu *Ludwig-Maximilian* i stanovao u jednom crkvenom kolegiju (*Georgianum*), Stjepan je preko ljeta te 1972. godine stanovao u tom kolegiju, a radio je u istoj pivovari, koja je u međuvremenu promijenila ime u *Hacker Pschorr Bräu*.

pored Münchena, stanujući pritom u vagonu na samom gradilištu zajedno s drugim radnicima.²⁹

Kao bogoslov je Stjepan Baloban još jednu godinu preko ljeta radio u Münchenu, i to je opet dobio posao na gradilištu (1976.).³⁰ Osim toga, dvije godine je kao student bogoslov radio preko ljeta na sjeveru Njemačke u Nadbiskupiji Paderborn, a taj posao je za bogoslove organizirao *Kolpingwerk* Nadbiskupije Paderborn.³¹

Tako je sjemeništarač i bogoslov Stjepan Baloban šest različitih gastarbajterskih iskustava ugradio u svoj svećenički odgoj i obrazovanje. Bilo bi zanimljivo temeljitije vidjeti koliko je i to iskustvo kasnije utjecalo na njegov teološki razvoj, posebno pod vidom proučavanja i promicanja socijalnog nauka Crkve u Hrvatskoj!

VI.

SVEĆENIČKA LJETNA ISKUSTVA NA ŽUPAMA U INOZEMSTVU

Za vrijeme posljediplomskoga studija u Rimu (1982. – 1988.) Stjepan Baloban je kao pitomac Papinskoga hrvatskog zavoda sv. Jeronima ljetne praznike koristio za dvije svrhe. Prva i glavna bila je učenje stranih jezika u inozemstvu,³² a druga s tom povezana bila je zamjena domicilnih svećenika na njihovim župama za vrijeme godišnjih odmora. Obično je provodio srpanj i kolovoz na župama u inozemstvu, gdje je uz pastoralnu službu na župi sve vrijeme koristio za učenje stranog jezika. Tomu treba još dodati da se za zamjenu domicilnih svećenika na župama dobivao i određen novac, koji mu je u to vrijeme bio potreban za studij u Rimu.³³

---

²⁹ U tom vagonu na gradilištu bila su četiri kreveta za spavanje i mogućnost za spremanje hrane. Tako je kao sjemeništarač i svećenički kandidat mogao osjetiti barem dio *gastarbajterskoga života i rada*, i problema brojnih Hrvata iz toga vremena.

³⁰ Gradilište je bilo u samom gradu Münchenu, a stanovao je u crkvenom kolegiju *Georgianum*.

³¹ Stjepan je jednu godinu (1975.) u gradiću Nieheimu radio vrtlarske poslove i jednu godinu (1978.) u jednom drugom gradu, blizu Dortmunda, na pilani. Taj je posao organizirao *Kolpingwerk* Nadbiskupije Paderborn i to na način da su njihovi članovi pronalazili posao za zagrebačke bogoslove kao i stan kod pojedinih obitelji koje su pripadale toj njemačkoj udruzi vjernika laika.

³² Tako je u srpnju 1986. godine boravio na tečaju francuskoga jezika u Parizu, koji je održan na Katoličkome sveučilištu u Parizu (*L'Institut catholique de Paris*).

³³ Iz razgovora s profesorom Stjepanom saznajemo kako je u njegovo vrijeme pitomcima Zavoda sv. Jeronima bio osiguran samo besplatan stan i hrana u Zavodu, ali sve ostalo, od plaćanja prilično velike godišnje školarine na crkvenim učilištima u Rimu preko kupovanja literature kao i svih drugih troškova koje ima student u inozemstvu, pitomci Zagrebačke nadbiskupije morali su sami osigurati. Kasnije se to promijenilo, tako da je Zagrebačka nadbiskupija pokrivala navedene kao i druge troškove za svoje svećenike studente u Zavodu sv. Jeronima.

U tom kontekstu je Stjepan Baloban boravio preko ljeta na više njemačkih župa, na dvije župe u okolici Londona i na jednoj župi u Švicarskoj. Osim toga je u dvama navratima boravio i u Sjedinjenim Američkim Državama i u Kanadi.

Njemačko iskustvo

Zamjene svećenika na njemačkim župama bile su zanimljive i korisne jer je tada već dijelom poznao život u Njemačkoj. Ipak, pripovijeda profesor Stjepan, i to su bila za njega nova svećenička iskustva jer se vjerski život, i velikim dijelom pastoral, u Njemačkoj razlikovao od onoga u Hrvatskoj. Tako je u srpnju 1983. godine zamijenio svećenika u župi Biskupije Mainz, gdje su katolici bili u manjini,³⁴ a u kolovozu iste godine u jednoj župi nedaleko od Münchena u Bavarskoj, gdje su katolici bili u većini.³⁵ Iduće dvije godine je po mjesec dana bio u nekim bavarskim župama.³⁶

Ljetna iskustva rada u njemačkim župama (1983. – 1986.) omogućila su Stjepanu Balobanu kao svećeniku i studentu na poslijediplomskom studiju u Rimu širenje horizonata, osobito zbog toga jer je u svojem doktorskom radu u Rimu obrađivao teološku misao njemačkoga teologa Bernharda Häringa, čija je teologija kao i drugih poznatih njemačkih teologa na poseban način utjecala na crkveno-teološki razvoj Drugoga vatikanskog koncila. U tom je kontekstu zanimljiva zgoda koja se zbila za vrijeme njegova boravka na župi u Njemačkoj u kolovozu 1986. godine, koju je kao profesor s posebnim zadovoljstvom znao pričati za vrijeme svojih predavanja iz moralne teologije na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Jedne je nedjelje na povratku iz bavarskog marijanskog svetišta Altötting Stjepan Baloban predložio trojim suputnicima u autu da navrate u samostan redemptorista u gradu Gars am Inn, očekujući da se tamo nalazi njegov profesor iz Rima Bernhard Häring. Došavši nešto prije 19.00 sati na portu samostana, upitali su portira nalazi li se možda u samostanu prof. Häring. Portir je uljudno odgovorio da je sada na večeri, ali će ga on odmah obavijestiti da ga traže neki ljudi. Nakon nekoliko minuta pojavio se *padre* Häring, koji je prekinuo večeru i nakon kratkog upoznavanja s gostima uputio im dva pitanja: »Jeste li za večeru?, i »Imate li prenoćište?«. Nakon što su odgovorili da ne trebaju ni večeru ni prenoćište i da su ga željeli samo pozdraviti, svjetski poznati teolog moralist Häring poveo ih je u razgledavanje samostana, osobito samostanske biblioteke, i posebno velikog i bogatog vrta za koji se sam brinuo dok je davno prije

³⁴ Riječ je o Župi sv. Bonifacija u Goddelauu.

³⁵ Riječ je o Župi Uznesenja Blažene Djevice Marije Forstern-Tading u Nadbiskupiji München – Freising.

³⁶ U srpnju 1984. godine boravi u Župi sv. Augustina München – Trudering, a u Župi sv. Josipa Hohenlinden nedaleko Münchena zamjenjuje svećenika u kolovozu 1985. i u kolovozu 1986. godine.

boravio u tom samostanu. Gotovo dva sata im je s oduševljenjem pričao o povijesti samostana i osobito o vrtu. U toj zgodi iz stvarnoga života je na vidljiv, konkretan način došla do izražaja ljudska i kršćanska uvjerljivost i veličina teologa Häringa.³⁷

Englesko iskustvo

Iste 1984. godine u kolovozu Stjepan Baloban odlazi prvi put u Englesku i zamjenjuje župnika u katoličkoj župi u Kidbrooku nedaleko od Londona.³⁸ Bilo je to opet potpuno novo i prema riječima profesora Stjepana »nadasve izazovno iskustvo«.

Nakon što ga je dočekao u zračnoj luci u Londonu i doveo u župnu kuću u Kidbrooku, župnik je idućeg jutra otputovao na godišnji odmor. Kako je prvi put uopće bio na jednoj katoličkoj župi u Engleskoj, Stjepan Baloban se našao u potpuno novoj situaciji, različitoj i puno kompliciranoj od one u Njemačkoj.³⁹ S vremenom se upoznao s ljudima, vjernicima, koji su bili veoma srdačni, župnom kućom u kojoj je sam stanovao i osobito sa specifičnom vrstom pastoralnoga života jer su katolici u Engleskoj manjina, a pastoralni život ima oblike svojevrsne dijaspore. U istoj župi Kidbrooke zamijenio je svećenika i u srpnju 1985. godine.

To englesko iskustvo obogaćeno je još jednom zamjenom svećenika u kolovozu 1990. godine, ali sada u drugoj Župi sv. Stjepana u Wellingu,⁴⁰ također nedaleko od Londona. Kako su obje župe razmjerno blizu Londona, profesor Stjepan je slobodne dane koristio za upoznavanje znamenitosti grada Londona.

Američko i kanadsko iskustvo

Profesor Stjepan rado govori i o svojem američkom i kanadskom iskustvu. Dva puta je kao svećenik boravio kod rodbine u SAD-u i u Kanadi, i to 1981. godine u

---

³⁷ Suputnici Stjepana Balobana, dvije časne sestre, jedna Talijanka i jedna Hrvatica, i njegov brat Josip Baloban bili su oduševljeni prije svega ljudskošću, jednostavnošću i skromnošću jednoga od najvećih teologa toga vremena.

³⁸ Odlazak u Englesku organizirao mu je tada pitomac Zavoda sv. Jeronima, banjolučki svećenik Karlo Višaticki, koji je poznavao svećenika u Kidbrooku i prije toga bio na zamjeni u toj župi.

³⁹ Ovdje nije nikoga poznavao, a sam je boravio u župnoj kući, koja je bila osigurana alarmom. Budući da dotad nije slavio mise na engleskom jeziku, niti je imao iskustva rada na nekoj engleskoj župi, trebalo je sve to u kratkom vremenu svladati. Sa zahvalnošću se sjeća bračnog para, učitelja engleskog jezika u mirovini, Cecilije i Josepha Hovera, koji su mu ne samo olakšali prve dane nego bili od velike pomoći i za vrijeme zamjene svećenika u Kidbrooku. Mr Joseph (Joe) Hover pedantno je ispravljao engleski jezik u propovijedima koje je spremao Stjepan Baloban. Osim toga, Stjepan Baloban imao je u radu s njim besplatan tečaj engleskoga jezika.

⁴⁰ U toj je župi bilo ponešto drukčije iskustvo, posebno zbog toga jer su i crkva i župna kuća bile izgrađene od drva pa su izvana izgledale kao barake.

srpnju i kolovozu i 2001. godine u kolovozu. Tako je mogao »izbliza« upoznati život hrvatskih iseljenika u tom dijelu svijeta. Priča da se kući vratio žalostan, i to zbog toga jer je gledajući djecu Hrvata iseljenika koja su sve slabije govorila hrvatski, već 1981. godine shvatio da se ona neće vratiti u Hrvatsku, premda smo mi to u Hrvatskoj očekivali. To se još više potvrdilo za vrijeme drugoga boravka u tim zemljama. Osim tog iskustva s hrvatskim iseljenicima, imao je također prigodu izbliza vidjeti i osjetiti život američkoga društva i Crkve, što mu je kasnije kako u teološkom radu tako i u tumačenju crkvenih prilika u svijetu bilo od posebne koristi.

Švicarsko iskustvo

Krajem boravka u Rimu 1987. godine Stjepan Baloban je prihvatio, odnosno »dao se uvjeriti«,⁴¹ zamjenu svećenika u Švicarskoj i to na župi Schönenwerd nedaleko od grada Aaraua, u dijelu Švicarske gdje prevladava njemački jezik. Ta je zamjena uključivala i držanje vjeronauka u školi.⁴² Profesor Stjepan Baloban tako je u Švicarskoj imao zanimljivo iskustvo konfesionalnog vjeronauka u školi za katolike, učenike osnovne i srednje škole, šest sati tjedno. Za njega je to bila, kako govori, »svojevrsna avantura«⁴³ u koju se upustio zahvaljujući »prijatelju svećeniku iz Rima«. Stjepan Baloban je poznao njemački jezik, koji je službeni jezik u školama u tom dijelu Švicarske. No, nepisano je pravilo da se većina švicarskih učitelja i učenika služi zapravo švicarskim dijalektom njemačkoga jezika, tzv. *Schwizerdütsch* za koji je Stjepan Baloban čuo tek kada je došao u Švicarsku. Bez obzira na više teškoća i izazova s kojima se susretao u tom švicarskom iskustvu konfesionalnog vjeronauka u školi, profesor Stjepan kasnije je bio zahvalan za to iskustvo, osobito u raspravama oko uvođenju vjeronauka u hrvatske škole s početka devedesetih godina prošloga stoljeća u kojima se, i na temelju toga iskustva, aktivno zauzimao za konfesionalni vjeronauk u školi.

Uz iskustvo vjeronauka u školama, život na jednoj švicarskoj župi je za svećenika koji dolazi iz Hrvatske, ali i svećenika teologa, pružao izazove pod različitim pastoralnim, teološkim, etičko-moralnim i drugim vidovima. Profesor Stjepan znao je

⁴¹ Posrednik je opet bio kolega svećenik iz Zavoda sv. Jeronima Karlo Višaticki, koji je prije dolaska na studij u Rim pet godina proveo kao svećenik na jednoj švicarskoj župi. Nakon što zbog obveze vjeronauka u školi jedan kolega iz Zavoda sv. Jeronima nije mogao prihvatiti tu zamjenu, kolega i prijatelj Karlo Višaticki uspio je uvjeriti Stjepana Balobana da on to prihvati, iako u tom trenutku kada je to prihvaćao »nije zapravo znao u što se upušta«.

⁴² Trebalo je službeno odsutnog župnika od 10. kolovoza do 4. listopada 1987. godine zamijeniti kako u radu na župi tako i predavajući vjeronauk u školi.

⁴³ U svojoj arhivi čuva fascikl u kojem se nalaze materijali s temama za vjeronauk kao i popisi učenika s imenima, koje je također trebalo upamtiti.

govoriti da se ono što je kasnije, osobito pod negativnim vidom, došlo i u Hrvatsku, moglo nazrijeti ili vidjeti puno prije u Švicarskoj. Sve su to bili izazovi koji su ga potaknuli da nastavi dolaziti preko ljeta na nekoliko tjedana u tu župu u Švicarskoj, uvijek na poziv svojih domaćina iz iste župe.⁴⁴ Tako je od iduće 1988. godine svake godine sve do uključivo 2005. godine nekoliko tjedana u ljetnim mjesecima zamjenjivao župnika Roberta Dobmanna ne samo u župi Schönenwerd nego i u nekoliko okolnih župa, koje su s vremenom zbog nedostatka svećenika ostajale bez svećenika. One su imale zaposlene pastoralne voditelje župa, a svećeničku službu je u svima njima obnašao župnik iz Schönenwerda. Sve to je preko ljetnih mjeseca preuzimao Stjepan Baloban, koji je s vremenom upoznao i ljude i sve više vjersku praksu švicarskih katolika. Osim toga, priča profesor Stjepan, ti ljetni mjeseci u Švicarskoj u devetnaest godina (1987. – 2005.) njegova boravka i djelovanja u Švicarskoj bili su ispunjeni zanimljivim i korisnim razgovorima, raspravama, a često i ozbiljnim suprotstavljanjima u crkvenim i teološkim pitanjima kako sa svojim domaćinima u župnom dvoru tako i u brojnim susretima s vjernicima koji su ga rado i redovito pozivali na obroke u svoje domove i koristili prigodu što je među njima bio jedan svećenik teolog koji je doktorirao u Rimu.⁴⁵ Većinu kompliciranih crkvenih tema, bilo onih aktualnih u Švicarskoj bilo onih izvan nje, »bilo je za Švicarce zgodno komentirati« sa svećenikom koji je studirao u Rimu i koji je najčešće imao drukčije mišljenje od njihova. Bez obzira na očigledne razlike, međusobno povjerenje se nije smanjivalo. Osim uzbudljivih crkveno-teoloških razgovora i rasprava bilo je u tih devetnaest godina uistinu lijepih i obogaćujućih trenutaka, posebno kada je sa svojim domaćinima posjećivao dijelove prekrasne Švicarske. A njegovi domaćini koji su s vremenom u tim »ljetnim razgovorima« uz izvrsno vino župnika Dobmanna⁴⁶ sve više upoznavali Hrvatsku, posebno za vrijeme srpske agresije na Hrvatsku u Domovinskom ratu,⁴⁷ bili su također njegovi gosti u Hrvatskoj. Profesor Stjepan Baloban tako posebno naglašava kako su za sve vrijeme Domovinskoga rata vjernici u Švicarskoj

---

⁴⁴ Župnik i dekan u župi Schönenwerd zvao se Robert Dobmann s kojim je kao tajnica i domaćina u župnom dvoru živjela njegova sestra Margrith Dobmann, koja se, na određen način, žrtvovala za svojega godinu dana mlađega brata svećenika Roberta ili Róbjia, kako su ga svi župljani zvali, a koji je od rođenja imao problema s hodanjem, što se s godinama pogoršavalo.

⁴⁵ Tako je zbog svojih stavova i uvjerenja, pripovijeda profesor Stjepan Baloban, u Švicarskoj imao često drukčija crkvena i teološka mišljenja od svojih ljubaznih domaćina, a kada se vratio u Hrvatsku i pokušavao na temelju svojega švicarskoga iskustva raspravljati o problemima u hrvatskoj crkvenoj i teološkoj situaciji, nerijetko je nailazio na nerazumijevanje.

⁴⁶ Župnik Robert Dobmann bio je izvrstan poznavatelj dobrog vina, a imao je u župnoj kući i bogat vinski podrum. Kako je Stjepan Baloban odrastao u roditeljskoj kući u kojoj je glavni proizvod bilo vino, bilo mu je zanimljivo u biblioteci župnika Dobmanna vidjeti da ima enciklopediju vina.

⁴⁷ Bili su to uvijek zanimljivi i korisni razgovori, pripovijeda profesor Stjepan, jer je župnik Dobmann redovito pratio vijesti i na temelju svojih uvida dolazio do zaključka o neopravdanoj srpskoj agresiji na Hrvatsku i opravdanome hrvatskom obrambenom ratu.

skupljali novac za izbjeglice koji je on donosio u Hrvatsku, a u isto vrijeme sam je imao prigodu u župama u Švicarskoj širiti istinu o Domovinskom ratu u Hrvatskoj.

Devetnaestogodišnje švicarsko iskustvo Stjepana Balobana utjecalo je sasvim sigurno na njegov svećenički, ali na osobit način i na njegov teološki rad u Hrvatskoj. Tako je osobito dijaloška komponenta njegova teološkoga opusa, koju su dijelom naglasili i određeni autori ovoga zbornika, povezana također s tim švicarskim iskustvom.

Nakon završenoga posljediplomskog studija u Rimu svećenički i teološki život Stjepana Balobana nastavio se u službi Zagrebačke nadbiskupije kao i sve više u službi Crkve u Hrvatskoj. Brojne su aktivnosti toga dijela njegova života koje ovdje možemo tek djelomično navesti, a ne tako temeljito opisati kao one prijašnje. Držali smo važnim više se pozabaviti dijelom njegova života koji je široj javnosti manje poznat, a sasvim sigurno je utjecao na profesorov kasniji crkveni i teološko-znanstveni rad. Osim toga, podatci iz razdoblja koje slijedi široj javnosti su dostupniji od onih iz prijašnjih vremena.

VII.

U SLUŽBI CRKVE ZAGREBAČKE I CRKVE U HRVATA

Kao svećenik Zagrebačke nadbiskupije Stjepan Baloban sudjelovao je i sudjeluje u mnogim aktivnostima svoje nadbiskupije. Tako se prisjeća kako ga je pomoćni biskup Đuro Kokša tijekom njegove kapelanske službe u Župi blaženoga Marka Križevčanina u Zagrebu 1988. godine pozvao na razgovor u kojem mu je predložio da preuzme novu službu »promotora teološkog studija« u Nadbiskupskome bogoslovnom sjemeništu u Zagrebu.⁴⁸ Tu novu službu, koju je preuzeo u rujnu 1989. godine, trebalo je najprije ustrojiti, što je za Stjepana Balobana bio opet novi izazov, posebno na samome početku. Glavna zadaća promotora teološkog studija bila je različitim aktivnostima motivirati studente – bogoslove kako za veći angažman u studiju tako i za primjenu stečenoga znanja u konkretnome pastoralnom i crkvenom životu. Uz razgovore s bogoslovima o načinu studiranja te o problemima u studiju uvedena je i priprema za polaganje diplomskoga ispita te župni praktikum. Uvedene su kućne tribine za bogoslove na kojima su sudjelovali župnici, vjernici laici, različiti stručnjaci, govoreći o raznim tadašnjim aktualnim temama.⁴⁹ U sjećanju ondašnjih

⁴⁸ Mons. dr. sc. Đuro Kokša želio je da se u zagrebačkoj bogosloviji uvede služba slična onoj »prefekta studija« u rimskim odgojnim zavodima.

⁴⁹ Stjepan Baloban se prisjeća naslova nekih tribina: »Svećenik i svećenički kandidat u očima vjernika laika«, »Parapsihologija i nemedicinski načini liječenja«, »Svećenik – župnik u gradu«, »Specifičnosti i ljepota hrvatskoga književnog jezika«, »Katehistica i vjernik laik na župi«, »Vjeronauk u školi – vjeroučitelj za novo doba« itd.

bogoslova ostale su posebno dvije stvari koje su tada uvedene. Prva se tiče učenja stranih jezika na bogosloviji (njemački, engleski, talijanski), a zatim i organiziranja tečajeva njemačkog jezika preko ljeta u Beču, u Austriji.⁵⁰ Druga za bogoslove iznimno korisna stvar bila je poučavanje bogoslova u službenju računalom.⁵¹ Stjepan Baloban je službu promotora teološkog studija obnašao četiri godine, to jest do 1993. godine, kada je zamolio zagrebačkog nadbiskupa kardinala Franju Kuharića da ga razriješi te službe na zagrebačkoj bogosloviji kako bi se mogao potpuno posvetiti radu na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Kao svećenik Zagrebačke nadbiskupije Stjepan Baloban je obnašao i druge službe. Tako je bio član Prezbiterskog vijeća Zagrebačke nadbiskupije (1999. – 2002. i 2008. – 2023.) i član Zbora savjetnika Zagrebačke nadbiskupije (2010. – 2023.). Od imenovanja u veljači 2000. godine nekoliko je godina obnašao službu promicatelja pravde Međubiskupijskog suda prvog stupnja u Zagrebu. Tri godine bio je katedralni propovjednik u zagrebačkoj katedrali (2002. – 2005.).⁵²

Stjepan Baloban je aktivno sudjelovao u organizaciji dočeka prvog posjeta Svetoga Oca u Hrvatskoj 1994. godine.⁵³ U drugom posjetu Svetoga Oca Hrvatskoj 1998. godine bio je potpredsjednik Odbora Zagrebačke nadbiskupije za doček Svetog Oca, a u trećem posjetu 2011. godine bio je član Odbora Zagrebačke nadbiskupije za doček Svetoga Oca. Papa Benedikt XVI. imenovao ga je u ožujku 2010. godine kapelanom Njegove Svetosti, s naslovom *monsignore*.

Od drugih službi bio je član Nadzornog vijeća Caritasa Zagrebačke nadbiskupije (2006. – 2011.), a od 2008. do 2011. godine bio je rektor Nadbiskupskoga bogoslovnog sjemeništa u Zagrebu. Od 2011. godine član je Skupštine Kršćanske sadašnjosti.⁵⁴ Bio je član Predsjedništva Druge sinode Zagrebačke nadbiskupije i

---

⁵⁰ Između dvadeset i trideset bogoslova, kao i studenata i studentica teologije, moglo je preko ljeta besplatno pohađati tečaj njemačkoga jezika u Beču. Nekoliko bogoslova je nakon toga nastavilo studij u Austriji, a neki su kasnije tamo i doktorirali.

⁵¹ Računala su početkom devedesetih godina prošloga stoljeća za bogoslove i svećenike bila rijetkost. Stoga je promotor teološkog studija organizirao akciju sakupljanja novca među svećenicima Zagrebačke nadbiskupije za više zajedničkih računala na kojima su bogoslovi kao i neki profesori u zagrebačkoj bogosloviji na organiziranim vježbama stjecali prva znanja o radu na računalima.

⁵² Propovijedi su ukoričene u knjigu: Stjepan BALOBAN, *Vjera kao sastavni dio javnoga života. Katedralne propovijedi*, Glas Koncila, Zagreb, 2007.

⁵³ Rado se sjeća sljedeće zgrade iz toga prvog posjeta. On je bio zadužen za jedan dio osoblja iz pratnje pape Ivana Pavla II. koji su bili smješteni u Hotelu Dubrovnik u Zagrebu. Jedan od njih mu je tih dana rekao kako ga taj središnji dio Zagreba podsjeća na Beč, a profesor Baloban mu je odgovorio da je i to znak da Hrvatska kulturološki i povijesno pripada Srednjoj Europi.

⁵⁴ Riječ je o tijelu Zagrebačke nadbiskupije (tri člana) koje se brine za funkcioniranje Kršćanske sadašnjosti kao izdavačke kuće Zagrebačke nadbiskupije, ujedno najveće i najvažnije crkvene izdavačke kuće u Hrvatskoj.

voditelj sinodskog Povjerenstva za tematsko područje Crkva zagrebačka u hrvatskom društvu (2016. – 2018.) te član Radne skupine za izradu Završnog dokumenta Sinode (2018. – 2022.).

VIII. U SLUŽBI CRKVE U HRVATA

Različite je službe svećenik i profesor Stjepan Baloban obnašao i obnaša na razini Hrvatske biskupske konferencije i uopće Crkve u Hrvata. Bio je član više vijeća Hrvatske biskupske konferencije: od 1989. do 1993. godine član je Vijeća Biskupske konferencije za sjemeništa, a od 1990. do 1999. godine član je Vijeća Hrvatske biskupske konferencije za laike.⁵⁵

Dugogodišnji je član Komisije *Iustitia et pax* Hrvatske biskupske konferencije (1996. – 2021., 2018. – 2023., 2023. – 2028.), a kao teolog koji se bavi socijalnim naukom Crkve bio je član i Komisije Nacionalnoga katehetskog ureda HBK za izdavanje teološko-katehetske literature (1999. – 2004.), član Vijeća za kler Hrvatske biskupske konferencije (2005. – 2021.) i član Upravnoga odbora Hrvatskoga Caritasa (2002. – 2007.).

Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve

Među najvažnijim inicijativama, ako ne i najvažnija inicijativa, Stjepana Balobana je njegov prijedlog za osnivanje Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve,⁵⁶ koji je kao ustanovu osnovala Hrvatska biskupska konferencija na plenarnom zasjedanju u Đakovu ujesen 1996. godine. Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve s radom

⁵⁵ U tom je vremenu aktivno sudjelovao u organizaciji dvaju velikih skupova hrvatskih vjernika laika u Zagrebu. Prvi se pod nazivom »Obnoviti lice zemlje. Zbor hrvatskih vjernika laika« održao u Zagrebu od 16. do 18. listopada 1992. godine i okupio je šest stotina sudionika. Drugi se pod nazivom »Crkva, demokracija, opće dobro u Hrvatskoj. Studijski dan hrvatskih vjernika laika« održao u Zagrebu od 31. ožujka do 1. travnja 1995. godine, a okupio je u dvorani »Globus« na Zagrebačkom velesajmu tisuću sudionika. S oba je susreta profesor Stjepan Baloban uredio zbornike radova.

⁵⁶ Profesor Stjepan Baloban s posebnim zadovoljstvom priča kako je s idejom o osnivanju određene ustanove za proučavanje i širenje socijalnog nauka Crkve došao početkom 1996. godine do svojega tadašnjeg nadbiskupa kardinala Franje Kuharića. Nadbiskup Kuharić se složio s prijedlogom o osnivanju određene ustanove koja bi se temeljitije bavila socijalnim naukom Crkve. Nakon toga je Stjepan Baloban pitao svojega Nadbiskupa želi li on da se ta ustanova osnuje na razini Zagrebačke nadbiskupije ili na razini Hrvatske biskupske konferencije. Kardinal Kuharić je tada svojim poznatim blagim glasom i rječnikom upitao: »A, što Ti misliš?« Nakon obrazloženja da bi za Crkvu u Hrvatskoj bilo korisnije da to bude na razini HBK, nadbiskup Kuharić je rekao profesoru Stjepanu: »Onda napiši dopis na HBK.« Tako je sve počelo.

je počeo u studenome 1997. godine, a službeno je otvoren 5. ožujka 1998. godine.⁵⁷ Prvim pročelnikom imenovan je Stjepan Baloban, a Gordan Črpić prvim tajnikom Centra. Bilo je potrebno tu novu ustanovu Hrvatske biskupske konferencije potpuno ustrojiti, u što je profesor Baloban uložio vjerojatno najveći dio i znanja i ljudskih i teoloških snaga, a što neumorno čini sve do danas. Zajedno s tajnikom Gordanom Črpićem postupno je osmislio i organizirao različite aktivnosti koje su s vremenom učinile da je Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve prepoznat u crkvenom i društvenom životu u Hrvatskoj kao *hrvatski proizvod* proučavanja i širenja socijalnog učenja Katoličke Crkve. Stjepan Baloban je bio prvi pročelnik (1997. – 2004.), a njega je kao pročelnik naslijedio vjernik laik Gordan Črpić.

Godine 2019. profesor Baloban je iznova imenovan pročelnikom Centra i to je služba koju u mandatnim razdobljima i dalje obnaša (2019. – 2024., 2024. – 2029.). U tom drugom razdoblju vođenja Centra pokrenute su brojne aktivnosti,⁵⁸ a jedan od važnijih događaja je proslava 25. obljetnice službenog otvaranja Centra (23. studenoga 2023.) kao i dvodnevni simpozij organiziran tom prigodom sa znakovitim naslovom »Promicanje i oživotvorenje socijalnog nauka Crkve u Hrvatskoj« (23. i 24. studenoga 2023.).⁵⁹

IX.

PROFESOR SOCIJALNOG NAUKA CRKVE I MORALNE TEOLOGIJE NA KATOLIČKOME BOGOSLOVNOM FAKULTETU SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

U pisanju životopisa Stjepana Balobana slijede aktivnosti vezane za njegov nastavnički, znanstveni, stručni i uopće javni rad u crkvenom i društvenom životu u Hrvatskoj. Središnja teološka ustanova koju profesor Stjepan neizmjereno poštuje i voli i za koju je često u razgovorima i raspravama znao reći da je to *njegov Fakultet* jest Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Osim Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, na kojem je studirao i diplomirao i na kojem je 30. rujna 2024. godine sa sedamdeset godina otišao u mirovinu, Stjepan Baloban je na različite načine bio povezan i s drugim učilištima i ustanovama.

---

⁵⁷ Svi važni podatci o pripremi, osnivanju kao i prvih deset godina rada Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve nalaze se u knjizi: Stjepan BALOBAN – Gordan ČRPIĆ – Marijana KOMPES, *Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve. Deseta obljetnica djelovanja (1998. – 2008.)*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

⁵⁸ Između ostaloga Centar od rujna 2019. godine uređuje dvije emisije na Hrvatskome katoličkom radiju (Blago socijalnog nauka Crkve i Socijalni govor Crkve) na kojima uz suradnike koji se bave socijalnim naukom Crkve sudjeluju i drugi javni djelatnici.

⁵⁹ Rezultati simpozija bit će objavljeni u istoimenom zborniku radova, koji će poslužiti za daljnje produbljanje važnosti i značenja socijalnog nauka Crkve u Hrvatskoj.

Nastavnička djelatnost

Na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu Stjepan Baloban počeo je predavati kao honorarni nastavnik u prosincu 1990. godine i to s kolegijem Socijalni nauk Crkve na Institutu za teološku kulturu laika.⁶⁰ Diploma koju je stekao u inozemstvu, u Rimu, i s kojom je stekao stupanj doktora teoloških znanosti u specijalizaciji moralne teologije nostrificirana je u Hrvatskoj 1. listopada 1991. godine (br. 775-1/91). Nakon što je izabran za asistenta pri Katedri moralne teologije na istome Fakultetu od 1. listopada 1991. godine je i njegov zaposlenik. Od tada kontinuirano na Filozofsko-teološkom studiju i na institutima Fakulteta predaje moralnu teologiju i socijalni nauk Crkve sve do umirovljenja 30. rujna 2024. godine.

Na Filozofsko-teološkom studiju na Katedri moralne teologije predavao je kolegij Posebna moralna teologija III: Bioetika, spolni i ženidbeni moral (1991. – 1999.), a od 1998. do 2024. kolegij Osnovna moralna teologija. Zatim je predavao kolegij Društveni nauk Crkve: glavne teme i enciklike (1991. – 1999.). Od akademske godine 1998./1999. sve do akademske godine 2023./2024. predavao je kolegij koji je najprije nosio naslov Društveni nauk Crkve: povijest i sustavni prikaz. Nakon što je osnovana Katedra socijalnog nauka Crkve taj kolegij mijenja ime najprije u Socijalni nauk Crkve I (2004./2005.), a od akademske godine 2021./2022. nosi ime Uloga i značenje socijalnog nauka Crkve. Jedne akademske godine (2017./2018.) zajedno sa Silvijom Migles predaje kolegij Socijalni nauk Crkve II, koji se od akademske godine 2021./2022. predaje pod imenom Socijalni dokumenti Crkve. Također je od 1998. do 2019. godine predavao kolegij Teološka socijalna etika.

Osnivanje Katedre socijalnog nauka Crkve

Dvije su inicijative na osobit način obilježile crkveno-teološki doprinos prof. Stjepana Balobana. Prva se odnosi na osnivanje Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji (jesen 1996.), a druga, prema van »iz drugoga plana« je iznimno važna inicijativa za osnivanje Katedre socijalnog nauka Crkve na KBF-u u Zagrebu. Naime, proces za osnivanje nove Katedre društvenog nauka Crkve na sjednici Vijeća Fakulteta 28. studenoga 1994. godine pokrenuo je prof. Marijan Valković kao tadašnji pročelnik Katedre moralne teologije. Budući da se ideja nije mogla odmah realizirati, 28. ožujka 2000. godine novi pročelnik Katedre moralne teologije prof. Marijan Biškup u dogovoru s nastavnicima na Katedri,

⁶⁰ Znakovito je da je prvi kolegij koji je predavao na KBF-u u Zagrebu bio upravo Socijalni nauk Crkve. Tada je bilo potrebno zamijeniti prof. Marijana Valkovića, koji se naglo razbolio.

Stjepanom Balobanom i Tončijem Matulićem, upućuje novi Dopis u kojem predlaže osnivanje Katedre socijalnog nauka Crkve.⁶¹

Fakultetsko vijeće je na svojoj sjednici 31. ožujka 2000. godine prihvatilo prijedlog i osnovalo novu Katedru socijalnog nauka Crkve.⁶² Nakon toga je prof. Stjepan Baloban bio najprije imenovan v. d. pročelnika te katedre, a od 2004. godine do 2024. u više navrata bio je biran za pročelnika Katedre socijalnog nauka Crkve, koju je u tom vremenu ustrojio i uspješno vodio.

Osim obveznih kolegija na Filozofsko-teološkom studiju Katoličkoga bogoslovnog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, profesor Stjepan Baloban je od akademske godine 1991./1992. do odlaska u mirovinu vodio svake godine seminare sa zanimljivim temama⁶³ kao i kasnije iznimno posjećene izborne kolegije, posebno Kršćani i civilno društvo, Civilno društvo i supsidijarnost te osobito Kršćanski caritas i socijalno zagovaranje.

Sve je to pobuđivalo zanimanje studenata, kako svećeničkih i redovničkih kandidata tako i vjernika laika, koji su zatim pisali diplomske radove kod profesora Stjepana Balobana. Stjepan Baloban vodio je kao mentor oko stotinjak diplomskih radova na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Od 1992. godine kontinuirano predaje na poslijediplomskom znanstvenom studiju licencijata i doktorata u specijalizaciji u moralnoj teologiji, odnosno kasnije u specijalizaciji Etičko-moralna i društvena dimenzija teologije i Crkve. Pod njegovim je mentorstvom napisano i obranjeno osam magistarskih radova, četiri rada na poslijediplomskom specijalističkom studiju te sedam doktorskih radova.

Kao nastavnik predavao je na Institutu za teološku kulturu laika (1990. – 2020.), gdje je 1993. godine izabran za stalnog nastavnika, te nakon toga na programu cjeloživotnog učenja Teološka kultura (2019. – 2024.).⁶⁴ Na Katehetskom Institutu

---

⁶¹ Dakle, ne više *Katedre društvenoga nauka Crkve* nego *Katedre socijalnog nauka Crkve*. Do promjene imena je došlo jer se u međuvremenu u crkveno-teološkom diskursu, ali i u crkveno-društvenom kontekstu u Hrvatskoj iskristaliziralo mišljenje da je u hrvatskom jeziku naziv *socijalni nauk Crkve* prikladniji od naziva *društveni nauk Crkve*.

⁶² Detaljniji opis nastanka Katedre socijalnog nauka Crkve vidi u: Stjepan BALOBAN, *Socijalni nauk Crkve u Hrvatskoj*. Katedra socijalnog nauka Crkve, u: *Bogoslovska smotra*, 76 (2006.) 4, 1019-1020.

⁶³ Primjerice *Katolička socijalna misao u Hrvatskoj od početka 20. stoljeća* (1993.); *Oblikovanje savjesti u javnom životu* (2000.); *Zaposlenje vjernika laika u Crkvi* (2002.); *Je li Hrvatska socijalna država?* (2004.). Aktualnost seminarskih tema potvrđuje i znatan broj studenata koji je kontinuirano iz godine u godinu upisivao seminar kod profesora Stjepana Balobana. Interes za seminar bi tijekom semestra još više rastao jer je bila riječ o pravim istraživačkim seminarima koje je profesor Baloban vješto mentorirao. Iako su bili zahtjevni, seminari pod vodstvom profesora Balobana osnaživali su studente u njihovu teološko-istraživačkom radu, na čemu su studenti bili itekako zahvalni.

⁶⁴ Odlukom Fakultetskoga vijeća Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od akademske godine 2017./2018. prestaje upis i završava se izvođenje prijediplomskoga stručnog studija *Teologije na Institutu za teološku kulturu*, a od akademske godine 2018./2019. kreće izvođenje programa cjeloživotnog obrazovanja nazvanog *Teološka kultura*.

predavao je Socijalni nauk Crkve od 1998. godine⁶⁵ do prestanka njegova djelovanja 2017. godine. Na novoosnovanom Institutu religijskih znanosti na diplomskom studiju Teološko-religijske znanosti držao je predavanja do 2024. godine.

Predavao je na Institutu za kršćansku duhovnost (2002. – 2005.), a zanimljivo je da je jednu akademsku godinu (1989./1990.) predavao moralnu teologiju na Institutu za crkvenu glazbu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Management neprofitnih organizacija i socijalno zagovaranje

Osnivanje Katedre socijalnog nauka Crkve na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu dalo je veće mogućnosti Fakultetu s obzirom na interdisciplinarnu suradnju u odnosu na druge sastavnice Sveučilišta u Zagrebu. To je na osobit način došlo do izražaja uvođenjem novoga poslijediplomskog specijalističkog studija na Fakultetu pod nazivom Management neprofitnih organizacija i socijalno zagovaranje 2004. godine.

Riječ je o interdisciplinarnom studiju stručnoga usavršavanja u crkvenim organizacijama i civilnom društvu. Taj studij mogle su upisati osobe koje imaju visoku stručnu spremu neovisno o profilu prijediplomskog studija i radnog staža. Nositelji studija bili su Katolički bogoslovni fakultet i Katedra socijalnog nauka Crkve, a na studiju su predavali sociolozi, ekonomisti, teolozi i drugi stručnjaci s više fakulteta u Zagrebu, Splitu i Osijeku.

Ideja za organizaciju toga novog poslijediplomskog specijalističkog studija nastala je unutar suradnje Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve, Hrvatskoga Caritasa i Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Važnu ulogu u realizaciji te ideje imao je prof. Stjepan Baloban, koji je kao pročelnik Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve usko surađivao s Hrvatskim Caritasom, a kao profesor na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu i pročelnik Katedre socijalnog nauka Crkve dao je svoj značajan doprinos i u konkretnoj organizaciji. Važno je naglasiti da je za taj studij uz posredničku ulogu Hrvatskoga Caritasa novac osigurala njemačka vlada preko Njemačkoga Caritasa. Taj iznimno uspješan studij trajao je od 2004. do 2008. godine. Osim što je predavao dva kolegija na tom studiju, Stjepan Baloban bio je i član Upravnog odbora studija Management neprofitnih organizacija i socijalno zagovaranje, a nekoliko studenata je pod njegovim mentorstvom pisalo završne specijalističke radove. Zbog određenih poteškoća na Katoličkome bogoslovnom

⁶⁵ Potrebno je navesti da je zaslugom profesora Stjepana Balobana uveden novi kolegij pod nazivom Socijalni nauk Crkve, koji dotad nije bio u programu na Katehetskom institutu. On je, naime, kao pročelnik Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve 1998. godine uputio Vijeću Katehetskog instituta službeni Dopis (br. 14/1998) s molbom da se na Institut uvede novi kolegij pod nazivom Socijalni nauk Crkve.

fakultetu u Zagrebu, studij nije nastavio upisivati nove studente, premda je profesor Stjepan Baloban kao pročelnik Katedre socijalnog nauka Crkve u nekoliko navrata pokušavao iznova ostvariti tu inicijativu.

Nastava na drugim učilištima

Osim na matičnom Fakultetu Stjepan Baloban predavao je i na nekim drugim crkvenim i civilnim učilištima. I to akademske godine 1988./1989. na Odjelu za kršćanski nazor Filozofsko-teološkog instituta D.I. u Zagrebu, a od 1989. do 1994. godine na Filozofsko-teološkom institutu D.I. u Zagrebu, gdje je 1992. godine postigao znanstveno-nastavni stupanj docenta. Jednu akademsku godinu (1990./1991.) predavao je i moralnu teologiju na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu.⁶⁶

Budući da je profesor Stjepan Baloban među prvim teolozima u Hrvatskoj već početkom devedesetih godina 20. stoljeća pisao o poslovnoj etici na temelju socijalnoga nauka Crkve, bio je pozivan na različita predavanja i simpozije u hrvatskome društvu, a s vremenom i na određena učilišta s tom i sličnim temama.⁶⁷ Tako je pozvan održati seminare pod naslovom »Gospodarska i poduzetnička etika« za nastavnike gospodarske skupine predmeta u ekonomskim školama u Hrvatskoj, koji su bili organizirani tijekom 1998. i 1999. godine u školama u Požegi, Zagrebu, Splitu i Rijeci.⁶⁸ Na Visokoj školi za ekonomiju poduzetništva s pravom javnosti – VERN bio je nositelj kolegija Poslovna etika (2005./2006. i 2006./2007.), a taj kolegij je predavao zajedno s mr. sc. Draženom Glavašem.

Od akademske godine 2005./2006. do akademske godine 2007./2008. je kao pozvani nastavnik predavao na nekoliko sastavnica Sveučilišta u Zagrebu. Na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu je kao vanjski suradnik u okviru kolegija Strategijsko planiranje⁶⁹ imao jedno predavanje na temu »Čovjekovo dostojanstvo kao kriterij razvoja« 2007. i 2008. godine, koje je od studenata i profesora bilo iznimno dobro prihvaćeno, osobito u odnosu na načelo supsidijarnosti. Kao honorarni nastavnik

---

⁶⁶ Budući da je dotadašnji profesor moralne teologije Marin Srakić bio izabran za pomoćnog biskupa, trebalo ga je na godinu dana zamijeniti u Đakovu. I to je za profesora Stjepana Balobana, kako on to voli reći, bilo iznimno korisno životno iskustvu. Naime, to je već bilo vrijeme Domovinskoga rata u kojem su tada jugoslavenska vojska i srpske paravojne jedinice okupirale dio Hrvatske pa se u Đakovo moglo putovati dužim putem preko Podravske magistrale, koja također nije uvijek bila sigurna.

⁶⁷ Ovi kao i drugi podatci o različitim aktivnostima profesora Stjepana Balobana navedeni u ovom Životopisu mogu se pronaći u godišnjim Izvješćima o radu nastavnika na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, koje svaki nastavnik treba priložiti na kraju akademske godine, a čuvaju se u arhivi Fakulteta.

⁶⁸ Organizacija je išla preko tadašnje više školske savjetnice Vesne Marović, dipl. oek.

⁶⁹ To je bio kolegij prof. dr. sc. Đurđice Fućkan.

sudjelovao je 2007. godine u izvođenju izbornog kolegija Socijalni nauk Crkve na Poslijediplomskome specijalističkom studiju iz socijalne politike Studijskoga centra socijalnoga rada Pravnog fakulteta. U to je vrijeme također imao dio predavanja unutar maloga izbornog kolegija pod nazivom Bioetika i dostojanstvo osobe na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.⁷⁰

U akademskoj godini 2008./2009. bio je na slobodnoj studijskoj godini (*sabbatical*).

Znanstveno napredovanje i službe na Fakultetu i Sveučilištu

Nakon što se 23. travnja 1994. godine habilitirao na Katedri moralne teologije Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,⁷¹ 30. travnja 1994. godine izabran je u znanstveno-nastavno zvanje naslovnog docenta. U znanstveno-nastavno zvanje sveučilišnoga docenta izabran je 21. lipnja 1997. godine, u znanstveno-nastavno zvanje izvanrednoga profesora 14. srpnja 2000. godine, a u znanstveno-nastavno zvanje redovitoga profesora (prvi izbor) 8. srpnja 2004. godine i sve to na Katedri moralne teologije Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U znanstveno-nastavno zvanje redovitoga profesora u trajnom zvanju izabran je 20. listopada 2009. godine na Katedri socijalnog nauka Crkve Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Nakon što je Fakultetsko vijeće Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu donijelo odluku (30. studenoga 2018.) da mu se produlji radni odnos na određeno vrijeme od pet akademskih godina, do isteka akademske godine 2023./2024. u kojoj će navršiti sedamdeset godina života, a Vijeće društveno-humanističkog područja Senata Sveučilišta u Zagrebu tu odluku potvrdilo, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu je s red. prof. dr. sc. Stjepanom Balobanom sklopio 6. rujna 2019. godine ugovor o radu za petogodišnje vremensko razdoblje, to jest do navršene sedamdesete godine života.

Institucijski doprinos profesora Stjepana Balobana vidljiv je po doprinosu koji je dao djelovanju raznih fakultetskih i sveučilišnih tijela. Na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu bio je član Komisije za razredbene ispite, Komisije za nostrifikaciju diploma i Odbora za izradu normativnih akata. Od 2005. do 2009. godine u dvama mandatima bio je predstojnik Instituta za teološku kulturu laika. Od 2006. do 2017. godine bio je predsjednik Etičkog povjerenstva Fakulteta. Kao

⁷⁰ To je bio kolegij prof. dr. sc. Jasnke Markeljević.

⁷¹ Bio je među posljednjim nastavnicima na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu koji su se prema tada važećem Statutu Fakulteta trebali habilitirati kako bi nakon toga mogli znanstveno napredovati.

zanimljivost može se istaknuti podatak da je 1992. godine »iznenada« postao tajnikom Teološko-pastoralnog tjedna za svećenike u Zagrebu.⁷²

Od njegova osnutka, to jest od lipnja 2016. godine član je Upravnoga vijeća Društva bivših studenata Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Velik dio svojega života kao teolog i nastavnik KBF-a Sveučilišta u Zagrebu profesor Stjepan Baloban ugradio je u znanstveni časopis Fakulteta pod nazivom *Bogoslovska smotra*. Od 1995. do 2023. godine bio je član Uredništva, a od 2017. do 2023. godine glavni i odgovorni urednik toga časopisa. Pod njegovim vodstvom kao glavnog i odgovornog urednika uveden je 2019. godine i peti broj *Bogoslovske smotre* na stranim jezicima koji se tiska u elektroničkom obliku.

Od drugih aktivnosti treba spomenuti da je od 1992. godine više godina bio član Uredničkog vijeća časopisa *Svesci*. Od 1992. godine bio je i član Centra za bioetiku (*Centre for Bioethics*) Filozofsko-teološko instituta D.I. u Zagrebu. Kao profesor Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Stjepan Baloban surađivao je s Institutom društvenih istraživanja Ivo Pilar na različite načine, a bio je i član Upravnog vijeća Instituta društvenih istraživanja Ivo Pilar (1999. – 2000.).

S posebnim zadovoljstvom Stjepan Baloban govori o višedesetljetnom iskustvu vanjskoga člana Etičke komisije, kasnije Etičkog povjerenstva, Klinike za infektivne bolesti »Fran Mihaljević«. Naime, trideset i jednu godinu, to jest od svibnja 1994. godine kontinuirano je kao teolog vanjski član Etičkog povjerenstva.

Kao profesor Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Stjepan Baloban je od Nacionalnog vijeća za znanost Republike Hrvatske 2005. godine izabran za člana Matičnoga odbora za područje humanističkih znanosti – polja filozofije i teologije. U tom svojstvu bio je član Matičnoga odbora od 2005. do 2024. godine, od čega je u tri mandata obnašao službu predsjednika Matičnoga odbora: prvi mandat od 2005. do 2009. godine, drugi mandat od 2009. do 2013. godine, treći mandat od 2013. do 2017. godine. U četvrtom mandatu od 2017. do 2021. godine obnašao je službu potpredsjednika Matičnoga odbora, a u petom mandatu od 2021. do 2024. godine bio je njegov član.

---

⁷² I taj je događaj ostao u sjećanju profesora Stjepana Balobana. Naime, dugogodišnji tajnik Teološko-pastoralnoga tjedna prof. Adalbert Rebić u teškim danima obrambenoga hrvatskog Domovinskog rata postao je u izvanrednim okolnostima 1991. godine predstojnik Vladina Ureda za prognanike i izbjeglice. U takvim izvanrednim okolnostima jednog dana u prosincu 1991. godine prof. Rebić dolazi u Nadbiskupsko bogoslovno sjemenište u Zagrebu, gdje je Stjepan Baloban bio promotor teološkog studija, i kaže mu: »Ti bi mogao organizirati TPT«, koji se trebao održati krajem siječnja 1992. godine, a do tada prof. Rebić nije mogao ništa poduzeti s obzirom na organizaciju. I to je bio jedan od izazova s kojim se profesor Stjepan Baloban susretao u svojem životu. Sretna okolnost je bila ta što je Katedra moralne teologije s pročelnikom prof. Marijanom Valkovićem planirala u 1992. godini organizirati simpozij o socijalnoj enciklici pape Ivana Pavla II., *Centesimus annus. Stoga godina*. Ipak, tada je u nekoliko tjedana trebalo organizirati kako predavače tako i realizirati cijelu organizaciju TPT-a na Šalati u Zagrebu.

Bio je član Vijeća društveno-humanističkoga područja Sveučilišta u Zagrebu (2017.–2021.), a od 2017. do 2019. godine bio je njegov podpredsjednik.

Od 2017. do 2021. godine bio je član Senata Sveučilišta u Zagrebu, najprije u svojstvu podpredsjednika Vijeća društveno-humanističkoga područja (2017. – 2019.), a zatim u svojstvu zamjenika dekana (2019. – 2021.).

Znanstvenoistraživački projekti

Znanstvenoistraživački rad profesora Stjepana Balobana na osobit je način došao do izražaja u znanstveno-istraživačkim projektima u svojstvu voditelja ili u svojstvu istraživača. Stjepan Baloban je kao voditelj ili suradnik ostavio traga na više znanstveno-istraživačkih projekata na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Bio je istraživač na projektu *Vjera i moral u Hrvatskoj* od 1997., a od prosinca 2000. godine bio je voditelj toga projekta do njegova završetka. Riječ je o prvome znanstveno-istraživačkom projektu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koji je kasnije postao poticajem za druge projekte koji su rađeni na Katoličkome bogoslovnom fakultetu, napose one koji su se ostvarivali u suradnji s Centrom za promicanje socijalnog nauka Crkve pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji.

Kao istraživač aktivno sudjeluje na međunarodnom znanstveno-istraživačkom projektu *European Values Study (EVS) – Europsko istraživanje vrednota* od 1998. godine kontinuirano do danas. Od rujna 2019. do prosinca 2022. godine bio je i voditelj toga projekta, koji je jedan od najvećih i najznačajnijih europskih, pa i svjetskih projekata u društveno-humanističkim znanostima.

Bio je također voditelj znanstvenoistraživačkog projekta *Praćenje siromaštva u Hrvatskoj* (2002. – 2005.) u organizaciji Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji i Hrvatskoga Caritasa.

Bio je voditelj dvaju znanstvenoistraživačkih projekata koje je financiralo Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske: *Teološko fundiranje solidarnosti u hrvatskom društvu* (2002. – 2006.) i *Supsidijarnost u hrvatskom društvu* (2007. – 2013.). Riječ je o originalnim istraživanjima dvaju koncepta koja iz današnje perspektive promatranja funkcionalnosti solidarnosti i supsidijarnosti dobivaju još više na značenju.

Znanstvena povezanost s inozemstvom

U odnosu na inozemstvo profesor Stjepan Baloban je od početka devedesetih godina 20. stoljeća aktivan bilo kao pojedinac bilo kao član Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te kao pročelnik Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve.

Sudjelovao je na raznim inozemnim znanstvenim skupovima na kojima je proširivao svoje znanje kao teolog moralist. Primjerice, to su kongresi moralnih teologa i socijalnih etičara njemačkoga govornog područja u Erfurtu (1991.), Salzburgu (1993.) i u Münsteru (1997.).

Kao teolog i socijalni etičar redovito je sudjelovao i sudjeluje na kongresima o socijalnoj problematici. Primjerice, od 1996. godine redovito sudjeluje na godišnjim konferencijama društva *Societas Ethica* – Europäische Forschungsgesellschaft für Ethik, čiji je član od 1997. godine. Od 1993. godine član je Društva za katoličku socijalnu etiku u Srednjoj Europi (Vereinigung für katholische Sozialethik in Mitteleuropa) u čijoj organizaciji od 1995. godine redovito sudjeluje na susretima i simpozijima socijalnih etičara. Također je član »Savjeta« (*Beirat*) međunarodnoga društva *SocioMovens* pri Socijalnom institutu »Kommende Dortmund« od njegova osnutka 2014. godine.

Od značajnijih događanja ovdje izdvajamo da je profesor Baloban sudjelovao na Prvome europskom susretu o socijalnom nauku Crkve (Rim, 1997.), a zatim i na međunarodnome simpoziju »Etika i financije« (Vatikan, 2000.).

U inozemstvu je držao pozvana predavanja i priopćenja na različitim znanstvenim skupovima, a u Hrvatskoj je kao pročelnik Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji zajedno s partnerima iz inozemstva organizirao sljedeće znanstvene skupove: međunarodni znanstveni simpozij socijalnih etičara pod nazivom *Wirtschaft und Politik unter besonderer Berücksichtigung der Transformationsländer* (Gospodarstvo i politika s posebnim osvrtom na tranzicijske zemlje), Zagreb, 2000.; Sedmi Europa Forum pod nazivom *Herausforderung Europa. Die Christen im Spannungsfeld von nationaler Identität, demokratischer Gesellschaft und politischer Kultur* (Izazov Europa. Kršćani u napetosti između nacionalnog identiteta, demokratskog društva i političke kulture), Zagreb, 2003.; te međunarodni socijalno-etički simpozij (njemačko-hrvatski) *Budućnost oblikovati – odmah. Socijalno-etičke perspektive (Jetzt die Zukunft gestalten. Sozialethische Perspektiven)*, Zagreb, 2009. Sa sva tri znanstvena skupa objavljeni su zbornici radova na njemačkom jeziku, a s jednoga i dvojezični na hrvatskom i njemačkom jeziku.⁷⁵

Bio je također i dopisnik talijanskog časopisa *La Società* (1996. – 2001.) za Hrvatsku.

---

⁷⁵ Usp. Stjepan BALOBAN (ur.), *Gospodarsko-socijalni izazovi u tranzicijskim zemljama. Wirtschaftlich-soziale Herausforderungen in den Reformländern* (hrvatski i njemački), Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Zagreb, 2001., 187 + 216 str.

Znanstveno-stručna djelatnost

Stjepan Baloban je držao brojna pozvana predavanja na znanstvenim i stručnim skupovima u Hrvatskoj. Osim crkveno-teoloških skupova velik dio tih predavanja bio je na crkveno-društvenim ili općenito civilnim stručnim i znanstvenim skupovima. Ulazi među one hrvatske teologe koji su najviše puta nastupali na Teološko-pastoralnom tjednu za svećenike u Zagrebu (1992., 1994., 1997., 1998., 2000., 2005., 2007., 2012., 2014., 2017., 2019., 2024.). Nastupao je na Simpoziju profesora teologije i filozofije (Lovran, 1998., Zadar, 2004., Zadar, 2016.), kao i na Danu teologije, koji se održava pod nazivom *Dies theologicus* (Zagreb, 2010., 2015.).

Od drugih skupova navedimo tek predavanja na »1. Hrvatskoj konferenciji o HIV infekciji« (Zagreb, 1995.); na »Saboru hrvatskih pedagoga« (Opatija, 1996.); na Okruglom stolu »Povratak: uvjet i okvir ljudskih prava u BiH« (Sarajevo, 2002.); na znanstvenom skupu »Razvoj socijalnog rada u Hrvatskoj u razdoblju od 1900. do 1960. godine« (Zagreb, 2005.); na znanstvenom skupu »Demografija u Hrvatskoj« povodom 75. godišnjice života i 50 godina rada akademkinje Alice Wertheimer-Baletić (Zagreb, 2012.); na 19. znanstveno-stručnom skupu Vukovar '91 – dvadeset i pet godina poslije na temu »Hrvatsko društvo: 25 godina nakon Vukovara '91« (Vukovar, 2016.); na Studijskom danu »Crkva u Hrvatskoj kakvu je zagovarao Željko Mardešić« (Split, 2018.).

Različita su područja znanstveno-stručnog rada profesora Stjepana Balobana: uloga vjernika laika u Crkvi i u društvu, moralno-etička problematika, pitanje zaštite čovjekova okoliša, socijalna etika i osobito socijalni nauk Crkve nakon 1990. godine. Pod tim vidom istraživao je i prigodno pisao o važnim temama za dani trenutak kao što su: etika u gospodarstvu, etički problemi pretvorbe i privatizacije vlasništva, vjernik laik i politika, pitanje demokracije u socijalnom nauku Crkve, moralno-etički izazovi i dileme suvremenog učitelja, o etici u gospodarstvu, ali i o iznimno aktualnim i važnim pitanjima u crkvenom i teološkom životu u Hrvatskoj itd.

Slijedom svega istaknutoga objavljivao je znanstvene, stručne i popularizacijske članke u domaćim časopisima (*Bogoslovska smotra*, *Crkva u svijetu*, *Obnovljeni život*, *Politička misao*, *Kateheza*, *Diacovensia*, *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, *Glas Koncila*, *Kana* i dr.) kao i u inozemnim zbornicima (primjerice *Salzburger Theologische Studien*). Napisao je i objavio brojne recenzije znanstvenih radova, zbornika i knjiga.

Prisutnost u javnom i u društvenom životu

Od početka devedesetih godina 20. stoljeća Stjepan Baloban sudjelovao je u hrvatskom crkvenom i društvenom životu na različite načine: gostovanjem na radiju i

televiziji, pisanjem članaka u novinama i davanjem intervjua. Dao je više od šezdeset intervjua, koji su objavljeni u različitim novinama u Hrvatskoj, pretežito u civilnim medijima (*Večernji list*, *Vjesnik*, *Slobodna Dalmacija*, *Novi List*, *Banka*, *Glas Koncila*, *Glas Slavonije*, *Hrvatsko gospodarstvo*, *Spectrum*, *Kana* i dr.) u kojima tematizira moralne i socijalne teme, socijalni nauk Crkve i ulogu teologije i teologa u novim društvenim okolnostima u Hrvatskoj.

Od gostovanja na radiju izdvajamo dvije emisije na Trećem programu Hrvatskoga radija: »Refleksí i refleksije« (1991. i 1993.) i »Kršćanska misao 20. stoljeća« (listopad 1998.). Zatim je tu emisija na Prvom programu Hrvatskoga radija »SOS za Dubrovnik« (1992.) i emisija »Vrijeme i dokumenti« na Drugom programu Hrvatskoga radija (1993.). Više je puta sudjelovao u emisiji »Susret u dijalogu« Prvog programa Hrvatskoga radija, a bio je gost u emisijama Radio Marije i na Hrvatskom katoličkom radiju. Na televiziji je bio gost u emisiji Prvog programa Hrvatske televizije »Razgovor s teologom« (1995.), a više je puta gostovao u emisiji »Mir i dobro«.

Bio je član Stručnog žirija *Glasa Koncila* za dodjelu nagrade »Zlatna uljanica« za film s najboljom moralnom porukom na smotri »Dani hrvatskog filma« (1992., 1993. i 1994.).

Aktivno je sudjelovao u obnovi Ogranka Matice hrvatske u Jastrebarskom, čiji je član od 2010. godine i prema svojim mogućnostima sudjeluje u različitim njezinim aktivnostima. Godine 2010. dobio je Nagradu za životno djelo grada Jastrebarskog – *in commune bonum* (za opće dobro). To su podatci koji ujedno govore i o njegovoj povezanosti sa zavičajem i jaskanskim krajem.

Europski pokret Hrvatska i Europski dom Zagreb u svibnju 2003. godine dodijelili su profesoru Stjepanu Balobanu nagradu »Europski krug« za izvanredne zasluge na afirmaciji europskih vrijednosti u Hrvatskoj i domovine u svijetu na području afirmacije demokratskih vrijednosti.

Na proslavi Dana Fakulteta 11. ožujka 2020. godine Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu dodijelio mu je Nagradu za dugogodišnji hvalevrijedan doprinos znanstveno-nastavnoj i stručnoj razini Fakulteta.

Na mnoge se načine može i treba vrednovati angažman jednoga teologa u Crkvi i u društvu. Uz autorske i uredničke knjige te znanstvene i stručne radove, prikaze i intervjue, u crkveno-teološkom javnom životu profesora Stjepana Balobana posebno mjesto zauzima pisanje mjesečnih kolumni u Kršćanskoj obiteljskoj reviji *Kana*, i to kontinuirano od rujna 2002. godine.⁷⁴ Svaki mjesec, osim dvobroja za srpanj i kolovoz, obrađuje se određena aktualna tema iz crkvenoga i društvenoga života pod vidom socijalnoga nauka Crkve i općenito pod etičko-socijalnim vidom. Kako su do 2022.

---

⁷⁴ Sve do 2013. godine te su se kolumne objavljivale i u *Vjesniku Đakovačke i Srijemske biskupije*, odnosno u *Vjesniku Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*. Kolumna se od 2013. godine čita na Radio Mariji (kolumnu čita mons. Zlatko Koren).

godine te kolumne objavljene u pet knjiga,⁷⁵ lako se može prema njima analizirati crkveno-teološku misao Stjepana Balobana u proteklom razdoblju.

* * *

Životni put svakog čovjeka je važan, a svaki životopis nudi vrijedne uvide u život pojedinca, povijest i ljudsku prirodu. Proučavanje životopisa pruža inspiraciju, poučava vrijednim lekcijama i pomaže razumjeti različite perspektive i kulture. Blagodati čitanja životopisâ poznate su svima, napose pod vidom poticaja koji se u njima mogu pronaći za vlastiti život i osobni rast. To se ne odnosi samo na životopise svetaca i životopise slavnih osoba nego i na poznavanje, primjerice, životnog puta jednog svećenika i teologa profesora kao javnoga djelatnika u crkvenom i društvenom životu.

Tako i životopis Stjepana Balobana – koji je i danas angažiran pročelnik Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, marljivi suradnik izdavačke kuće Kršćanska sadašnjost i zauzeti svećenik Zagrebačke nadbiskupije – nudi vrijedne spoznaje u razna postignuća koja svakom dobronamjernom čitatelju pomažu vidjeti više i dalje.

Jedna posebna značajka koja proizlazi iz života i rada profesora Stjepana Balobana, a koju se ovdje zaključno može istaknuti, jest važnost učenja kroz život, spremnost prihvaćanja novih izazova i suočavanja s novim zadacima. Iskustva koja kroz život stječemo omogućuju da unatoč svim izazovima uvijek iznova otkrivamo svoje potencijale, što je profesor Stjepan Baloban iz prve ruke svjedočio i u njegovu životopisu koji ovdje donosimo. Time je ujedno posvjedočio korisnost životnih iskustava za teologa jer je u otvorenosti prema njima i sam oblikovao razumijevanje teologije i njezine primjene u konkretnom životu. Bogata teološka perspektiva i relevantnost teoloških uvida profesora Stjepana Balobana zasigurno su odraz i načina na koji se kao čovjek i vjernik nosio s konkretnim situacijama vlastitog životnog puta.

Osobno se nadam i radujem nastavku suradnje na području promocije i aktualizacije socijalnog nauka Crkve, prije svega uspješnom dovršetku projekta pisanja priručnika o socijalnom nauku Crkve, izvrsne građe koju je u najvećem obujmu kroz svoj znanstveni, nastavni i stručni rad na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu izradio i oživotvorio upravo Stjepan Baloban.

Silvija Migles

⁷⁵ Naslovi dosadašnjih pet knjiga (po četiri godine u jednoj knjizi) ukazuju na glavne poruke iz kolumni: *Slobodni i ponosni u društvu* (2010.); *Između slobode i podložnosti* (2010.); *Otvorimo prostore pozitivnome* (2015.); *Dijalog u Crkvi i u društvu* (2021.) i *Suočiti se s reformama u Crkvi* (2024.).

SADRŽAJ

Predgovor	7
------------------------	---

SOCIJALNI NAUK CRKVE KAO INSPIRACIJA

1. Dijalogom do novog modela oživotvorenja socijalnog nauka u Hrvatskoj. Pročelnik Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve – čovjek dijaloga DUBRAVKA PETROVIĆ ŠTEFANAC I MARIJANA KOMPES	17
2. Kolumna kao mjesto parezije. Doprinis <i>Kršćanske obiteljske revije Kana</i> i kolumne Stjepana Balobana razvijanju svijesti o socijalnoj dimenziji vjere i promjeni mentaliteta u Hrvatskoj MAJA PETRANOVIĆ	39
3. Doprinis crkvenoga djelovanja društveno-ekonomskom razvoju. Smjernice Izjava i odluka Druge sinode Zagrebačke nadbiskupije DENIS BARIĆ I FILIP BADOVINAC	69
4. Odgovornost za prirodni okoliš kao dio socijalnog nauka Crkve ROMAN GLOBOKAR	97
5. Kultura – država – narod: od kulture nacije pape Ivana Pavla II. do smione kulturne revolucije pape Franje TONČI MATULIĆ	115
6. Značenje novca: socijalno-etički pristup IVAN KOPREK	147
7. Socijalne teme u teološkoj misli Stjepana Bakšića STJEPAN BREBRIĆ	163
8. Crkva i demokracija – izazovi za kršćansko djelovanje u svijetu ANTE BEKAVAC	193

9. **Koncept općeg dobra u bioetičkim raspravama u Republici Hrvatskoj**
MISLAV KUTLEŠA 217
10. **Genealogija sekularne države i njezina recepcija u socijalnom nauku Crkve**
HRVOJE ŠPEHAR 257

PONTIFIKAT PAPE FRANJE

11. **Crkvene reforme pape Franje**
NEDILJKO ANTE ANČIĆ 279
12. **Pontifikat pape Franje u fokusu. Krićka analiza pontifikata pape Franje u tekstovima prof. dr. sc. Stjepana Balobana**
ZORAN TURZA 307
13. **Slušanje kao uvjet dobre komunikacije. Znaćenje slušanja u naućavanju pape Franje**
JERKO VALKOVIĆ 321
14. **Odjek enciklike *Laudato si'* u medijima**
SUZANA PERAN I MATEA VIDULIĆ 341
15. **Je li papa Franjo utjecao na razvoj migracijske politike u Europskoj uniji?**
DARKO RAPIĆ 361

KRŠĆANSTVO – CRKVA – DRUŠTVO

16. **Kršćanske vrijednosti. Prilog odredbi jednog pojma**
STJEPAN KUŠAR 385
17. **»Stranac, udovica i sirota« u Starom zavjetu. Terminologija i starozavjetna praksa**
KARLO VIŠATICKI 405
18. **Idealizirana solidarnost u ranokršćanstvu i nesuglasice: Dj 2,42-47; 4,32-37; 6,1-7**
ILIJA ČABRAJA 423
19. **»Ići u miru« (usp. Lk 7,50; 8,48; Dj 16,36). Lukina *theologia viatorum***
MARIO CIFRAK 443
20. **Isus i politićka vlast. Politika »mira i sigurnosti« u Isusovu vremenu i suvremenom kontekstu**
IVA MRŠIĆ FELBAR 465

21. Sokrat – Platon – Stepinac. Savjest kao izvorno (pod)sjećanje na božansko ishodište čovjeka IVAN DODLEK	489
22. Solidarnost između individualizma i totalizma. Odnos pojedinca i zajednice iz perspektive liberalizma, libertarijanizma i personalizma NENAD MALOVIĆ I IVAN ROZIĆ	511
23. Crkva i novac. Modeli financiranja crkvenog djelovanja i deset evanđeoskih načela ANTE MATELJAN	531
24. Društvene metastaze u nasljednicama bivših jugoslavenskih republika – slovenska perspektiva IVAN JANEZ ŠTUHEC	553

PASTORAL I DUŠOBRIŽNIŠTVO

25. Crkvenost na sve većem iskušenju. Europsko istraživanje vrednota – EVS u Hrvatskoj JOSIP BALOBAN	577
26. Pastoral braka i obitelji u svjetlu dokumenta <i>Katekumenatski itinerari za bračni život</i> . Izdvojeni aspekti tematike NIKOLA VRANJEŠ	599
27. Pastoral škole i poticaji za njegovo ostvarivanje u Republici Hrvatskoj JOSIP ŠIMUNOVIĆ	619
28. Hospicij. <i>Glas vapijućeg u pustinji</i> SUZANA VULETIĆ, BRANKICA JURANIĆ I VLASTA VUČEVAC	641
29. Izazovi dušobrižništva bolesnika i zdravstvenih djelatnika iz perspektive liječnika ROK ČIVLJAK	673

VJERONAUKE U ŠKOLI I ODGOJ

30. Promicanje ekološke duhovnosti i kulture na nastavi Katoličkog vjeronauka u školi BLAŽENKA S. VALENTINA MANDARIĆ	695
31. Socijalna solidarnost i senzibilnost vjeroučitelja u vjerskom odgoju i obrazovanju KATA S. AMABILIS JURIĆ	711

32. Moral, odgoj i svakodnevnica
ALEKSANDRA GOLUBOVIĆ 737

POVIJEST I KRŠĆANSKA LITERATURA

33. Bog i istina.
Razumijevanje istine u traktatu *De veritate* Roberta Grossetesta
IVAN KARLIĆ I MILAN GELO 763
34. Lik svećenika u misli fra Tome Ilirika
MLADEN PARLOV 785
35. Odnos moralne i duhovne teologije u odabranim priručnicima
duhovnosti
FRANJO PODGORELEC 805
36. Salonitanska Crkva između Istoka i Zapada u vrijeme seoba naroda u
kasnoj antici
IVAN BODROŽIĆ I TIHOMILA ČORLUKA 821
37. Doprinos zagrebačkog (nad)biskupa Jurja Haulika obrazovanju i
prosvjeti
ANA BIOČIĆ 839

ZNANSTVENI ESEJI I PRIKAZI

38. Centar. Crkvena institucija kao mjesto dijaloga
GORDAN ČRPIĆ 859
39. Dijalog! Zašto nam je (ne)potreban i zašto ga (ne)(i)mamo?
SINIŠA ZRINŠČAK 871
40. Zašto mladi odlaze iz Hrvatske. Empirijska perspektiva
VLADO ŠAKIĆ 881
41. Neraskidivi zavičajni korijeni
NINO ŠKRABE 905
42. Stjepan Baloban – propovjednik
ZLATKO KOREN 911

43. S prof. Stjepanom Balobanom kao u pjesmi <i>Brothers in Arms</i>	
BRANKO GRISOGONO	927
44. Marijina svetišta – bogatstvo duhovnog života	
PETAR NIKOLA LAUŠ	935

ŽIVOTOPIS I BIBLIOGRAFIJA prof. dr. sc. STJEPANA BALOBANA

Životopis prof. dr. sc. Stjepana Balobana	953
Bibliografija prof. dr. sc. Stjepana Balobana	987

Zbornik radova koji imamo pred sobom pravi je Liber amicorum – Festschrift Stjepanu Balobanu, kojega poznajemo kao svećenika i teologa, profesora i mentora, suradnika i kolegu, brata i prijatelja, dobroga čovjeka.

Profesor Stjepan Baloban je gorljiv teolog i socijalni etičar, koji je svoj teološki poziv, neodvojiv od svećeničkog i ljudskog, živio kao službu dijaloga Crkve i svijeta, Crkve i društva. Možemo reći da je profesor Stjepan Baloban teologiju živio kroz razgovor, susret i dijalog. Često je znao isticati da ne razumije kako netko može razvijati teološku misao izvan prostora susreta i razgovora.

Treba istaknuti da je profesor Stjepan Baloban u svojem životu na poseban način prilazio zadaći mentoriranja (...). Mentoriranju pristupa kao zasebnoj vrsti odnosa i temeljnom obliku razvoja u kojem velikodušno i nesebično dijeli i daruje svoje vrijeme i energiju, znanja i iskustva, kompetenciju i ljudskost.

Ovaj zbornik posvećuju mu svojim priložima njegovi kolege, akademski prijatelji i bivši studenti, oni koji su na jedan ili drugi način iz mnoštva perspektiva dijelili iskustvo poznavanja profesora Stjepana Balobana, i njemu u čast obrađivali teme koje prožimlju njegove aktivnosti u akademskoj zajednici.

Pripremi zbornika odazvalo se pedeset i dvoje autora s ukupno četrdeset i četiri rada. Uz znanstvene radove i druge tekstove koje su pripremili, velik broj autora napisao je i osobnu posvetu profesoru Stjepanu Balobanu.

(Iz Predgovora)

Cijena: 55,00 €

ISBN 978-953-11-2016-6